

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัย

ศักยภาพประวัติศาสตร์และบริบทชุมชนบาราโหม ตำบลบาราโหม
อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี

โดย

นายการิยา แวกูโน และคณะ

ตุลาคม 2559

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการ ศักยภาพประวัติศาสตร์และบริบทชุมชนบาราโหม ตำบลบาราโหม
อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี

คณะผู้วิจัย สังกัด

1. นายการิยา แวกูโน	หัวหน้าโครงการวิจัย
2. นายมะรอป เปาะโวะ	นักวิจัย
3. นายมามู สาและ	นักวิจัย
4. นายอับดุลลาชี ดอเฮง	นักวิจัย
5. นายอัลฟรดี หะยีมะแซ	นักวิจัย
6. นางสาวดรุณี ดีแสง	นักวิจัย
7. นางสาวฮามีละห์ กะลู่แป	นักวิจัย

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการ การศึกษาศักยภาพทรัพยากรชุมชนสู่การท่องเที่ยวใน 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้
สงขลา ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส”

ชื่อรายงานการวิจัย	ศักยภาพประวัติศาสตร์และบริบทชุมชนบาราโหม ตำบลบาราโหม อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี
ผู้วิจัย	นายการิยา แวกูโน และคณะ
หน่วยงาน	ชุมชนบ้านปาละ ตำบลบาราโหม อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี
ปีงบประมาณ	2559
ทุนอุดหนุนงานวิจัย	สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และบริบทของชุมชนบาราโหมจากอดีตถึงปัจจุบัน สายตระกูลและวิถีการดำรงชีวิตในบาราโหมจากอดีตถึงปัจจุบัน และรวบรวมข้อมูลในเชิงประวัติศาสตร์และบริบทของชุมชนบาราโหมให้เป็นรูปธรรม ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสำรวจสัมภาษณ์ และจัดประชุมกลุ่มย่อย ขอบเขตประชากรในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ 1) ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนาและผู้รู้ในชุมชน หน่วยงานท้องถิ่นในพื้นที่ นักเรียนและเยาวชน ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนบาราโหมมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ยาวนาน หลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงด้านประวัติศาสตร์ระหว่างบาราโหมกับรัฐปัตตานี คือการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือ สุสานพระยาอินทรา และเหรียญดินาร์มาตาฮารี บาราโหมมีความสำคัญในฐานะเป็นท่าเรือสำคัญของรัฐปัตตานี และเป็นที่ตั้งของสุสานพระยาอินทรา มุสลิมคนแรกของปัตตานี และมีฐานะเป็นเจ้าเมืองในสมัยอดีตกษัตริย์ราชวงศ์โกตามหิซัย ผู้สร้างเมืองปัตตานีดารุสลาม และพื้นที่ฝังพระศพราชินี 3 องค์ ได้แก่ ราชินีฮิยา ราชินีปัฐ และราชินีอูง แห่งราชวงศ์ศรีวังสา ปัจจุบันระบบสังคมและวัฒนธรรมในพื้นที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เนื่องจากกระแสการพัฒนาเศรษฐกิจ คนในชุมชนให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของตนเองน้อย อาชีพดั้งเดิมของคนในชุมชนคือการทำนาเกลือและประมงพื้นบ้าน ปัจจุบันที่ดินถูกขายเปลี่ยนมือไปเป็นของนายทุนภายนอก ชาวบ้านเปลี่ยนอาชีพไปรับจ้างนอกพื้นที่มากขึ้น สายตระกูลใหญ่ๆในบาราโหมมี ตระกูลแวกูโน รองลงมาตระกูลเฮง และต่อเฮง สายสกุลหรือตระกูลไม่ว่า แวกูโนหรือแวกูโนหรือกูโน สายตระกูลส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์กันในฐานะเครือญาติ

	สารบัญ	หน้า
บทที่ 1	บทนำ	1
	1.1 หลักการและเหตุผล	1
	1.2 คำถามวิจัย	2
	1.3 วัตถุประสงค์	2
	1.4 ผลที่คาดว่าจะได้รับ	2
	1.5 กรอบแนวคิดการวิจัย	3
บทที่ 2	การทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง	4
	2.1 ข้อมูลทั่วไปของชุมชน	4
	2.2 สภาพทางเศรษฐกิจและสังคม	4
บทที่ 3	วิธีดำเนินการวิจัย	6
	3.1 ขอบเขตการวิจัย	6
	3.2 ขั้นตอน และกิจกรรมในการดำเนินงาน	6
บทที่ 4	ผลการศึกษา	10
	4.1 บริบทชุมชนและประวัติศาสตร์จากอดีตสู่ปัจจุบัน	10
	4.1.1 การตั้งถิ่นฐานและการดำรงวิถีชีวิตในอดีต	10
	4.1.2 สายใยความสัมพันธ์ของคนในชุมชน	13
	4.1.3 ศาสนาและการเปลี่ยนผ่านสู่ฐานความรู้	13
	4.1.4 พิธีกรรมประเพณีสำคัญ	16
	4.1.5 ประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนบาราโหม	18
	4.1.6 การเปลี่ยนแปลงและผลกระทบที่เกิดขึ้นในชุมชน	21
	4.2 สายสกุลสำคัญของคนบาราโหม	22
	4.2.1 สายตระกูลแวภูโน	23
	4.2.2 สายตระกูลฮีเฮง	21
	4.2.3 สายตระกูลดอเฮง	24
	4.2.4 ความสัมพันธ์ของสายตระกูล	25

	สารบัญ	หน้า
บทที่ 5	สรุปและเสนอแนะ	31
	5.1 บริบทชุมชนและประวัติศาสตร์จากอดีตสู่ปัจจุบัน	31
	5.2 สายสกุลสำคัญของคนบาราโหม	33
	5.3 ผลกระทบจากการวิจัย	34
	5.4 ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานโครงการวิจัย	34
	5.5 ข้อเสนอแนะ	34
บรรณานุกรม		35
ภาคผนวก		36

สารบัญภาพ		หน้า
ภาพที่		
4.1	นาเกลือ	12
4.2	บ่อน้ำเก่า	12
4.3	มัสยิดของชุมชน	14
4.4	แผนผังการดำรงตำแหน่งโต๊ะอิหม่าม	15
4.5	สายตระกูลแวกูโน	23
4.6	สายตระกูลอิเฮง	24
4.7	สายตระกูลดอเฮง	24

สารบัญตาราง		หน้า
ตารางที่		
4.1	การเปลี่ยนแปลงและผลกระทบที่เกิดขึ้นในชุมชน	21
4.2	การเชื่อมโยงของสายตระกูล	25

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จังหวัดปัตตานี ตั้งอยู่ริมฝั่งทะเลตะวันออกของภาคใต้ ติดกับทะเลจีนใต้หรืออ่าวไทย มีพื้นที่ประมาณ 1,940.356 ตารางกิโลเมตร มีแม่น้ำที่สำคัญ 2 สาย คือ แม่น้ำตานี และแม่น้ำสายบุรี ในอดีตจังหวัดปัตตานี เป็นจังหวัดที่มีความเจริญรุ่งเรืองมาก เคยมีฐานะเป็นเมืองหลวงของอาณาจักรลังกาสุกะ ซึ่งเป็นรัฐอิสระของชาวไทยพุทธ ในพุทธศตวรรษที่ 7 มีอาณาเขตครอบคลุมพื้นที่จังหวัดสงขลา ปัตตานี ยะลา นราธิวาส รัฐกลันตัน กับรัฐตรังกานูในมาเลเซีย ปัจจุบันยังมีซากเมืองเก่าของปัตตานี ในยุคนั้นปรากฏให้เห็นที่อำเภอยะรังในปัจจุบัน และจากการที่มีพื้นที่เป็นป่าเขา และมีพื้นที่ติดชายฝั่งทะเลเป็นระยะทางยาวประมาณ 170 กิโลเมตร จึงเป็นเมืองท่าที่สำคัญและเป็นศูนย์กลางการปกครอง การค้า และวัฒนธรรม มีทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวหลายด้าน ทั้งด้านธรรมชาติ โบราณสถานทางประวัติศาสตร์ และด้านประเพณีวัฒนธรรม โดยปัจจุบันมีชุมชนท่องเที่ยวที่สำคัญ 10 ชุมชน ประกอบด้วย ชุมชนท่องเที่ยวทรายขาว ชุมชนท่องเที่ยวจะบังติกอ ชุมชนท่องเที่ยวตันหยงลูโละ ชุมชนท่องเที่ยวบ้านบ่อ ชุมชนท่องเที่ยวบางปู ชุมชนท่องเที่ยวยะหริ่ง ชุมชนท่องเที่ยวแหลมโพธิ์ ชุมชนท่องเที่ยวยะรัง ชุมชนท่องเที่ยวบาราโหม และชุมชนท่องเที่ยวตุง โดยแต่ละชุมชนมีจุดประสงค์ที่จะใช้กลไกเครือข่ายการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งแต่ละพื้นที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายไม่ซ้ำกัน คือ มีสถานที่ท่องเที่ยวที่ครบวงจร จากทะเลจรดภูเขา

ตำบลบาราโหม มีทั้งหมด 3 หมู่บ้าน จากเดิมที่เคยเป็นส่วนหนึ่งของตำบลตันหยงลูโละ และเป็นพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ของเมืองปัตตานีในอดีต ได้แยกออกมาเป็นตำบลบาราโหมในปัจจุบัน มีพื้นที่ประมาณ 5 ตารางกิโลเมตร ลักษณะพื้นที่เป็นพื้นที่ราบและติดทะเล พื้นที่ราบจะทำการเกษตร ส่วนพื้นที่ราบติดทะเลทำนาเกลือ มีอาณาเขตทิศเหนือติดกับทะเล ทิศใต้ติดกับตำบลกะมิยอกับตำบลคลองมานิง ทิศตะวันออกติดกับทะเล ทิศตะวันตกติดกับตำบลตันหยงลูโละ ตำบลบาราโหมมีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 3,228 คน มีครัวเรือนจำนวน 442 หลังคาเรือน ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม คิดเป็นร้อยละ 90 และนับถือศาสนาพุทธ คิดเป็นร้อยละ 10 ผู้คนส่วนใหญ่มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบถ้อยที่ย้อยอาศัย เนื่องจากความเป็นเครือญาติและแนวทางชีวิตที่เป็นไปตามหลักการของศาสนา

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้น ในอดีตตำบลบาราโหม โดยเฉพาะพื้นที่บ้านปาละ มีประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน สืบต่อจากรุ่นสู่รุ่นจนมาถึงการล่มสลายของเมืองปัตตานีโดยสยาม และได้มีการอพยพชาวบ้านออกจากพื้นที่เกือบทั้งหมด ทำให้ผู้คนที่ย้ายยังหลงเหลืออยู่ไม่กี่ครัวเรือนซึ่งยังเป็นหลักอยู่ในพื้นที่ ทำให้ชาวบ้านส่วนใหญ่ในปัจจุบันไม่ค่อยรู้ถึงประวัติศาสตร์ในชุมชนว่าปู่ ย่า ตา ยาย มาตั้งรกรากในตำบลบาราโหม หรือบ้านปาละ ส่วนใหญ่มีที่มาจากที่ไหนอย่างไร และมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในการดำรงชีวิตแบบใด ประกอบกับในปัจจุบันไม่มีการบอกเล่าประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนรุ่นก่อนให้คนรุ่นหลังได้รับรู้ ถึงความรัก ความรักสามัคคี ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และความอดุสาหะ ในการดำรงชีวิตของคนในอดีตที่ผ่านมา ดังนั้นเพื่อให้ชนรุ่นหลังได้

ตระหนักถึงประวัติศาสตร์ และรากเหง้าของบรรพบุรุษของตนเอง อันจะนำมาซึ่งความรัก สร้างความรัก สามัคคี และความภาคภูมิใจในความเป็นชาวบาราโหม จึงจำเป็นต้องมีการศึกษาวิจัยซึ่ง ประวัติศาสตร์และบริบทชุมชนบ้านปาแระ ซึ่งเป็นชุมชนหนึ่งในตำบลบาราโหมที่มีความสำคัญในแง่เป็น ศูนย์กลางการเชื่อมโยงข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์ เพื่อรวบรวมเป็นข้อมูลและเผยแพร่สร้างองค์ความรู้ให้กับ คนในชุมชน และบุคคลภายนอกที่สนใจได้เข้ามาเรียนรู้ เพื่อไปสู่การอนุรักษ์ พื้นฟู วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของ ดินแดนแห่งประวัติศาสตร์ของบาราโหมต่อไป

1.2 คำถามวิจัย

คำถามวิจัยหลัก

“ศักยภาพประวัติศาสตร์และบริบทชุมชนบาราโหม ตำบลบาราโหม อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี เป็นอย่างไร”

คำถามวิจัยรอง

- 1) ประวัติความเป็นมาของคนในชุมชนดั้งเดิมที่อาศัยในบาราโหมมาจากที่ไหน
- 2) คนในบาราโหมที่อาศัยในอดีตมีสายตระกูลจากไหนบ้าง ปัจจุบันมีกี่สายตระกูล
- 3) ลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นอย่างไร

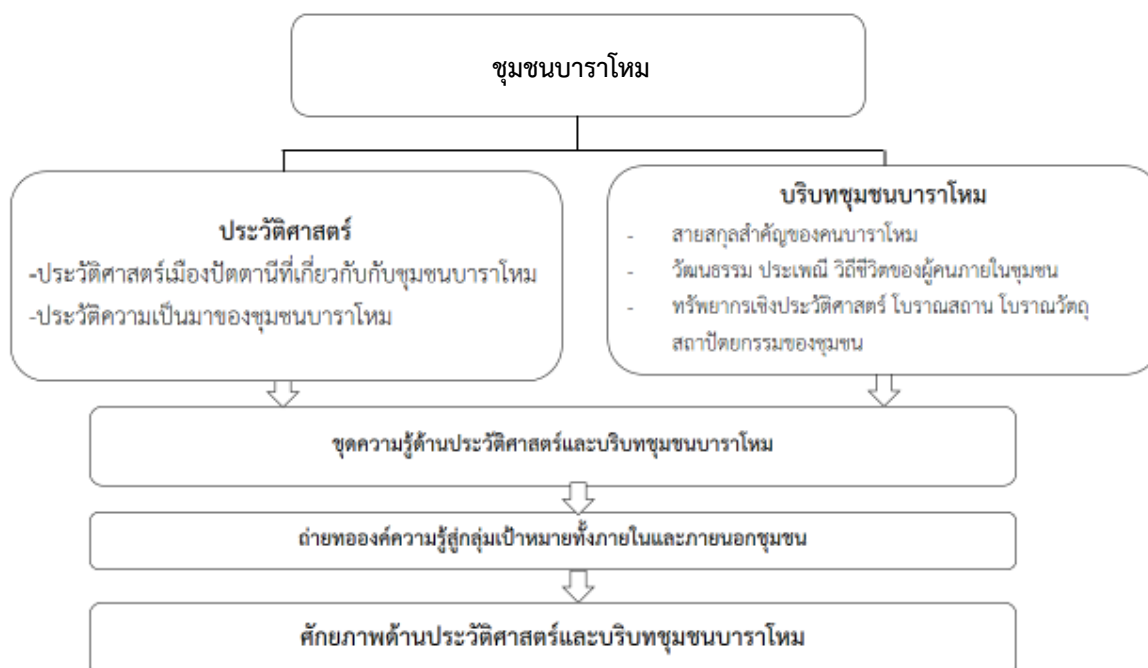
1.3 วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และบริบทของชุมชนบาราโหมจากอดีตถึงปัจจุบัน
- 2) เพื่อศึกษาสายตระกูลและวิถีการดำรงชีวิตในบาราโหมจากอดีตถึงปัจจุบัน
- 3) เพื่อรวบรวมข้อมูลในเชิงประวัติศาสตร์และบริบทของชุมชนบาราโหมให้เป็นรูปธรรม

1.4 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) ทำให้คนในชุมชนบาราโหมได้รับทราบถึงประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของชุมชนในอดีต และสายตระกูลในยุคแรก ๆ ที่มาเข้าตั้งถิ่นฐานว่ามีสายตระกูล แวกโน , ดอเฮง , อีเฮง
- 2) ทำให้คนในชุมชนบาราโหมทราบถึงวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของผู้คนอดีตที่อาศัยอยู่ในชุมชนบาราโหม ทำให้คนรุ่นหลังได้ตระหนักถึงความสำคัญของประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณีและวิถีชีวิตของชุมชนบาราโหม เพื่อนำไปสู่การอนุรักษ์ พื้นฟูและสร้างคุณค่าด้านการพัฒนาสู่การจัดการท่องเที่ยว
- 3) ทำให้ชุมชนบาราโหมได้มีฐานข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ชุมชนเพื่อใช้ในการเรียนรู้ของคนในชุมชนรวมถึง เพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้กับคนทั่วไปที่สนใจได้เข้ามาศึกษาเรียนรู้

1.5 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 2

การทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง

2.1 ข้อมูลทั่วไปของชุมชน

ลักษณะของพื้นที่เป็นพื้นที่ชนเมือง มีชายหาดขนาดเล็ก แต่ไม่ได้เป็นหาดท่องเที่ยว บริเวณชายฝั่งทะเลสามารถเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำได้ดี และบางส่วนสามารถพัฒนาเป็นสถานที่ท่องเที่ยวได้ และมีสุสานพญาอินทรี ผู้ก่อตั้งรัฐปัตตานี ดารุสซาลาม และราชินีทั้งสามพระองค์ ซึ่งเป็นจุดเด่นของชุมชนที่สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ด้านประวัติศาสตร์ (พิริยา จินตามณี ปารีชาติ วิสุทธิสมาจาร และครองชัย หัตถา, 2554) ตำบลบาราโหมแต่ดั้งเดิมเป็นส่วนหนึ่งของตำบลตันหยงลุโละ และได้แบ่งแยกเป็นตำบลบาราโหมเมื่อประมาณ 50 ปีที่ผ่านมา เนื่องจากมีครัวเรือนเกิน 200 ครัวเรือน หลังจากแยกการปกครองแล้วได้ตั้งชื่อว่า “บ้านปาละ” มีความหมายว่า คู ซึ่งตั้งตามลักษณะภูมิศาสตร์ เนื่องจากว่าในสมัยอดีตหน้าเมืองกรือเซะเป็นคูน้ำ สภาพพื้นที่โดยรวมเป็นที่ราบลุ่มตามชายฝั่งด้านอ่าวไทยเป็นส่วนใหญ่ เหมาะสำหรับทำอาชีพประมง เลี้ยงปลาและ ทำนาเกลือ มีเนื้อที่ โดยประมาณ 5 ตารางกิโลเมตร ทิศเหนือ ติดตำบลตันหยงลุโละ อำเภอเมืองปัตตานี ทิศใต้ ติดตำบลบางปู อำเภอยะหริ่งปัตตานี ทิศตะวันตก ติดตำบลคลองมาโนงและตำบลกะมียอ อำเภอเมืองปัตตานี และทิศตะวันออกติดชายฝั่งทะเลอ่าวไทย สภาพแวดล้อมของพื้นที่เป็นที่ราบ พื้นที่ราบทางทิศเหนือที่ติดทะเล เหมาะที่จะทำนาเกลือเพราะเป็นดินเหนียว พื้นที่ราบทางทิศใต้ เหมาะที่จะทำการเกษตร เลี้ยงสัตว์ พื้นที่ราบทางทิศตะวันออกและตะวันตกเป็นสวนมะพร้าว

ในปัจจุบันมีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 1,027 ครัวเรือน โดยมีจำนวนประชากรที่อาศัยอยู่ในตำบลบาราโหม จำนวนรวมทั้งสิ้น 3,228 คน แบ่งเขตการปกครองจำนวนหมู่บ้านทั้งหมด 3 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านปาละ (117 หลังคาเรือน) หมู่ที่ 2 บ้านปาละ (241 หลังคาเรือน) และหมู่ที่ 3 บ้านดี (148 หลังคาเรือน) ประชากรส่วนใหญ่นับศาสนาอิสลาม คิดเป็นร้อยละ 90% นับถือศาสนาพุทธคิดเป็นร้อยละ 10%

สถานที่สำคัญของตำบล คือ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 1 แห่ง วัด 1 แห่ง สถานีนามัย 1 แห่ง มัสยิด 2 แห่ง โรงเรียนประถมศึกษา 1 แห่ง และสุสานเจ้าเมืองโนอิต 2 แห่ง

2.2 สภาพทางเศรษฐกิจและสังคม

ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป อาทิเช่น ช่างทาสี ช่างก่อสร้าง ช่างเคาะฟันสิโรด ลูกจ้างร้านอาหาร ลูกจ้างโรงงานอุตสาหกรรมฯ เป็นต้น ส่วนอาชีพอื่น ๆ ได้แก่ อาชีพประมงพื้นบ้าน (ประมงชายฝั่ง) อาชีพค้าขาย และอาชีพทำการเกษตร ทำนาข้าว ทำนาเกลือ เลี้ยงวัว แพะ แกะ ชาวบ้านส่วนใหญ่มิรายได้น้อย และไม่มั่นคง ส่วนใหญ่มีฐานะยากจน ในปี พ.ศ. 2549 และ ปี พ.ศ. 2550 ประชากรในชุมชนมีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานเป็นอันดับหนึ่งของจังหวัดปัตตานี และในชุมชนยังมีคนที่ไม่มียาชีพอยู่ในสัดส่วนค่อนข้างสูง สภาพสังคม ปัจจุบันวิถีชีวิตของประชาชนในหมู่บ้านเริ่มเปลี่ยนไป จากเดิมที่เคยประกอบอาชีพทำการประมง เป็นการเข้าสู่เมืองใหญ่หรือประเทศเพื่อนบ้าน ทำให้ละทิ้งถิ่นที่อยู่อาศัย เพื่อหางานทำ ส่งผลให้

ในชุมชนมีประชากรวัยผู้สูงอายุ วัยรุ่นและวัยเด็ก จำนวนมากกว่าวัยทำงาน จึงทำให้ภายในชุมชนเริ่มมีปัญหายาเสพติด อันเนื่องมาจากการว่างงานและมั่วสุมของวัยรุ่น (พริยา จินตามณี ปริญญาติ วิทยุอิสมาจาร และครองชัย หัตถา, 2554)

ด้านการศึกษา

- ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน 1 แห่ง ได้แก่ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การบริหารส่วนตำบลบาราโหม ตั้งอยู่หมู่ที่ 2 ตำบลบาราโหม

- โรงเรียนระดับอนุบาล 3 ขวบ จำนวน 1 แห่ง ได้แก่ โรงเรียน อนุบาล 3 ขวบ องค์การบริหารส่วนตำบลบาราโหม ตั้งอยู่หมู่ที่ 2 ตำบลบาราโหม

- โรงเรียนระดับประถมศึกษา จำนวน 1 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนบ้านปาละ ตั้งอยู่หมู่ที่ 2 ตำบลบาราโหม

- กศน. ตำบล จำนวน 1 แห่ง ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 ตำบลบาราโหม

- ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร จำนวน 1 แห่ง ตั้งอยู่หมู่ที่ 2 ตำบลบาราโหม

- ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 1 แห่ง ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 ตำบลบาราโหม

- ศูนย์สภาตำบลบาราโหม จำนวน 1 แห่ง ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 ตำบลบาราโหม

สถาบันและองค์กรศาสนา

- มัสยิด จำนวน 3 แห่ง ได้แก่ มัสยิด ยามีอุดดิน บาราโหม ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 ตำบลบาราโหม มัสยิด แชะห์ดาอุด ปาละ ตั้งอยู่หมู่ที่ 2 ตำบลบาราโหม มัสยิดบ้านดี ตั้งอยู่หมู่ที่ 3 ตำบลบาราโหม

- วัด จำนวน 1 แห่ง ได้แก่ วัดโพธิ์ธารามบ้านดี ตั้งอยู่หมู่ที่ 3 ตำบลบาราโหม

สาธารณสุข

- โรงพยาบาลตำบลบาราโหม จำนวน 1 แห่ง ตั้งอยู่หมู่ที่ 3 ตำบลบาราโหม

องค์การบริหารส่วนตำบลบาราโหม จำนวน 1 แห่ง ตั้งอยู่หมู่ที่ 2 ตำบลบาราโหม

สำนักงานปกครองระดับตำบลบาราโหม จำนวน 1 แห่ง ตั้งอยู่หมู่ที่ 2 ตำบลบาราโหม

บทที่ 3

วิธีการดำเนินงานวิจัย

ประเด็นการศึกษาประกอบไปด้วย ข้อมูลประวัติศาสตร์และบริบทชุมชน สายตระกูลและสายสกุลในชุมชนบาราโหม และข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ และสถาปัตยกรรมชุมชน โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ และจัดประชุมเพื่อรับฟังข้อมูลจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อรวบรวมข้อมูลศักยภาพประวัติศาสตร์และบริบทชุมชนบาราโหม ตำบลบาราโหม อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี

3.1 ขอบเขตการวิจัย

เพื่อให้การดำเนินโครงการวิจัยสามารถตอบคำถามและวัตถุประสงค์ของโครงการได้ทีมวิจัยได้กำหนดขอบเขตการศึกษาวิจัยในประเด็นดังนี้

ขอบเขตเนื้อหา

- 1) ข้อมูลประวัติศาสตร์และบริบทชุมชน
- 2) สายตระกูลและสายสกุลในชุมชนบาราโหม
- 3) ข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ และสถาปัตยกรรมชุมชน

ขอบเขตพื้นที่เป้าหมาย

ชุมชนบ้านปาละ ตำบลบาราโหม อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี

ขอบเขตกลุ่มเป้าหมาย

- 1) ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนาและผู้รู้ในชุมชน
- 2) หน่วยงานท้องถิ่นในพื้นที่
- 3) นักเรียนและเยาวชน

ขอบเขตระยะเวลา

ระยะเวลาในการดำเนินโครงการ 1 ปี (เริ่มวันที่ 1 เดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2558 สิ้นสุดวันที่ 31 เดือนตุลาคม พ.ศ. 2559)

3.2 ขั้นตอน และกิจกรรมในการดำเนินงาน

กิจกรรมที่ 1 : การจัดการประชุมชี้แจงวัตถุประสงค์ความเป็นมาของโครงการวิจัย และรวมกลุ่มสมาชิกในการร่วมวิจัย

วัตถุประสงค์:

- ชี้แจงการจัดทำโครงการวิจัยให้กับคนในชุมชนบาราโหมได้รับทราบ
- นำเสนอแนวคิดการดำเนินการวิจัย และหาแนวร่วมในการทำงาน

วิธีการดำเนินการ : ก่อนจัดการประชุมวิจัยได้หารือร่วมกัน และเชิญผู้เกี่ยวข้องเพื่อเข้าร่วมประชุมชี้แจงวัตถุประสงค์ การจัดทำโครงการดังกล่าว หลังเสร็จสิ้นการประชุม ทีมวิจัยได้ร่วมกันสรุปผลการจัดการประชุม เพื่อสร้างความเข้าใจให้กับสมาชิกในชุมชนต่อการดำเนินโครงการวิจัย และนำเสนอวัตถุประสงค์ และแนวทางในการดำเนินงานวิจัย รวมถึงผลประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับจากงานวิจัย ให้สมาชิกได้รับทราบ และรับฟังข้อคิดเห็นเพิ่มเติมต่อการดำเนินงานวิจัยให้เกิดขึ้นในชุมชน

ผู้เข้าร่วม : จำนวน 30 คน ประกอบด้วย

- ผู้สูงอายุ
- ผอ.โรงเรียน
- กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน
- อบต.บาราโหม
- ทีมวิจัยบาราโหม และพี่เลี้ยงงานวิจัยท้องถิ่น ดร.นราวดี บัวขวัญ

สถานที่จัดประชุม : ในการจัดประชุมเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของโครงการ ได้ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์จาก ผอ. โรงเรียนใช้อาคารสถานที่ของโรงเรียนบ้านปาละ ม.2 ตำบลบาราโหม อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี โดยจัดประชุมเมื่อวันที่ 17 มกราคม 2559 เวลา 09.00 น.

ผลการดำเนินงาน : การจัดเวทีแสดงความคิดเห็นเพื่อให้รับรู้ร่วมกันถึงวัตถุประสงค์ของการจัดโครงการวิจัยเกี่ยวกับคนในชุมชนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ได้รับทราบข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับวิถีชีวิต กรอบประเพณีวัฒนธรรมและการดำรงรักษาทรัพยากรในชุมชนตำบลบาราโหม ความเป็นอยู่แบบวิถีชีวิตชาวเล (ประมงชายฝั่ง) วัฒนธรรมประเพณี ที่สืบทอดกันมา ซึ่งเป็นการสร้างความสัมพันธ์และแลกเปลี่ยนแนวคิดในการศึกษาวิจัยให้มีความสอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชนมากขึ้น รวมถึงสร้างการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายในชุมชนให้เข้ามามีบทบาทในการดำเนินงานวิจัยของชุมชน

กิจกรรมที่ 2 : เข้าร่วมอบรมการพัฒนาศักยภาพของผู้วิจัย

วัตถุประสงค์ :

- เพื่อเรียนรู้วิธีการดำเนินการวิจัยตลอดกระบวนการ พร้อมทั้งแนะนำการใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูล
- เพื่อพัฒนาศักยภาพทีมวิจัย

วิธีการดำเนินการ : ตัวแทนทีมวิจัยของชุมชนได้เข้าร่วมอบรมเรียนรู้วิธี และขั้นตอนการทำวิจัยชุมชน พร้อมทั้งได้รับการแนะนำในเรื่องของการใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูล

ผู้เข้าร่วม : จำนวน 4 คน

สถานที่จัดประชุม : มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

ผลการดำเนินงาน :

- ได้รับทราบถึงแนวทางในการทำวิจัยชุมชนที่ชัดเจนขึ้น และทราบถึงวิธีการในการเก็บข้อมูล และการเลือกใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูล พร้อมทั้งได้รับทราบถึงวิธีการเบิกจ่ายเงินของโครงการ

กิจกรรมที่ 3 : สำรวจข้อมูลประวัติศาสตร์และบริบทชุมชน

วัตถุประสงค์ :

- เพื่อให้รับทราบถึงทรัพยากรทางประวัติศาสตร์ในชุมชนบาราโหม
- เพื่อให้รับรู้ถึงความเปลี่ยนแปลงก่อนและหลังที่เกิดขึ้นในชุมชนบาราโหม
- เพื่อให้รับรู้ถึงวัฒนธรรม ประเพณี ที่ทำกันมาและสืบทอดทั้งที่ยังมีอยู่และที่กำลังจะหายไป

เพราะขัดต่อหลักศาสนา

วิธีการดำเนินการ :

- ทีมวิจัยได้ทำการจัดลงพื้นที่โดยแบ่งเป็น 2 ชุด เพื่อไปสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย อาทิเช่น ผู้สูงอายุ อดีตกำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน/ผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบัน จากลูกหลานที่ปู่ย่าตายายบอกเล่าต่อกันมา ฯลฯ

ผู้เข้าร่วม : ประกอบด้วยทีมนักวิจัยทั้ง 7 คน

สถานที่ : ชุมชนบ้านปาละ หมู่ที่ 1-2 ตำบลบาราโหม อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี

ผลการดำเนินงาน :

รับทราบถึงประวัติศาสตร์และบริบทชุมชน รวมถึงวิถีชีวิตและความเปลี่ยนแปลงในชุมชน ทั้งปัญหาและความขัดแย้งในระบบการเปลี่ยนแปลงผู้นำ และวิธีการสรรหาคนมาเป็นผู้นำโดยการร่วมปรึกษา (เรียกตามภาษา ยาวีว่า ชูรอ) เหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในบาราโหม ที่สามารถนำมาบันทึกเป็นประวัติศาสตร์ของบาราโหม รับรู้ถึงการทำงานของในสมัยนั้นว่าลำบากกว่าจะได้เงินมาเลี้ยงดูครอบครัว แต่อยู่อย่างอบอุ่น อาหารรักใคร่กัน แบ่งปันกัน รวมถึงข้อมูลด้านข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ และสถาปัตยกรรมชุมชน ได้เชื่อมสัมพันธ์และสร้างการมีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกันของทีมวิจัยละสมาชิกที่เกี่ยวข้อง

กิจกรรมที่ 4 : สำรวจสายตระกูลและสายสกุลในชุมชนบาราโหม

วัตถุประสงค์ :

- เพื่อให้รับรู้สายตระกูลไหนที่มาตั้งรกรากอยู่ในบาราโหมนี้
- เพื่อให้รู้ว่าสายสกุลปัจจุบันนี้ ที่อาศัยอยู่ในตำบลบาราโหมมีกี่สกุล เพื่อให้ความกระจ่างใน

การเป็นเครือญาติ

วิธีการดำเนินการ : คณะผู้ศึกษาวิจัยร่วมกับสมาชิกในชุมชน จัดประชุมทีมวิจัย เพื่อวางแผนขั้นตอนในการลงพื้นที่สำรวจสายสกุล ลงพื้นที่สอบถามสายสกุล ตามครัวเรือน เก็บบันทึกรวบรวมสายสกุล ร่วมสรุปและวิเคราะห์สายสกุลที่มาตั้งรกรากในบาราโหม

ผู้เข้าร่วม : ทีมนักวิจัยทั้ง 7 คน และสมาชิกในชุมชน

สถานที่ : บ้านปาละ หมู่ที่ 1-2 ตำบลบาราโหม อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี

ผลการดำเนินงาน : ทำให้ได้รับทราบถึงความเป็นเครือญาติในชุมชนบาราโหม ทำให้รู้ที่มาของสายตระกูลที่มาตั้งรกรากในบาราโหม สามารถจำแนกสายสกุลที่อยู่ในบาราโหมว่ามีกี่สกุล ลดความขัดแย้งเมื่อรับทราบสายเครือญาติ สามารถที่จะทำให้ชุมชนเกิดความรักสามัคคี ทำให้คนในชุมชนเข้าหากันโดยไม่แบ่งพวก แบ่งพวก ทำให้ผู้สูงมีคุณค่ามากขึ้น ลูกหลานแะมาพูดคุย

กิจกรรมที่ 5 : การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจ

วัตถุประสงค์ :

- เพื่อวิเคราะห์ข้อมูล และเรียบเรียงข้อมูล
- เพื่อสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของทีมนักวิจัย
- เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้แก่ทีมวิจัย

วิธีการดำเนินการ : คณะผู้ศึกษาวิจัยร่วมกับสมาชิกในชุมชน ทำการรวบรวมข้อมูล และนำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์ เรียบเรียงหาความเชื่อมโยงของข้อมูล

ผู้เข้าร่วม : ทีมนักวิจัยทั้ง 7 คน และสมาชิกในชุมชน

สถานที่ : บ้านปาละ หมู่ที่ 1-2 ตำบลบาราโหม อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี

ผลการดำเนินงาน : รวบรวม แยกแยะ วิเคราะห์ และเรียบเรียงข้อมูลในด้านต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย ข้อมูลที่ได้ลงสำรวจเก็บข้อมูลไปสอบถามจากคนในชุมชนหลาย ๆ ท่านสามารถที่จะถอดบทความนำมาจัดเรียบเรียงให้เป็นบันทึกเพื่อเก็บไว้เป็นประวัติของชุมชนบาราโหมและไว้ให้คนในชุมชนได้ศึกษาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของชุมชนบาราโหมรวมทั้งสายตระกูลในบาราโหมต่อไป

กิจกรรมที่ 6 : การจัดทำรายงานวิจัย

วัตถุประสงค์ : เพื่อดำเนินการจัดทำรายงานการวิจัย

วิธีการดำเนินการ : จัดประชุมทีมวิจัยและดำเนินการจัดทำรายงานการวิจัย

ผู้เข้าร่วม : ทีมวิจัย

สถานที่ : บ้านปาละ หมู่ที่ 1-2 ตำบลบาราโหม อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี

ผลการดำเนินงาน : ได้รายงานความก้าวหน้าและรายงานฉบับสมบูรณ์

บทที่ 4

ผลการดำเนินงานวิจัย

4.1 บริบทชุมชนและประวัติศาสตร์จากอดีตสู่ปัจจุบัน

4.1.1 การตั้งถิ่นฐานและการดำรงวิถีชีวิตในอดีต

บาราโหมมีวิวัฒนาการตั้งถิ่นฐาน เริ่มจากการตั้งถิ่นฐานแรกเริ่มของคนในพื้นที่นั้น มีการตั้งถิ่นฐานบริเวณริมน้ำ เดิมเป็นท่าเรือที่ใช้ในการค้าขายและการคมนาคมทางน้ำของรัฐบาลปัตตานีและนานาประเทศ จึงทำให้ปัตตานีเป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางของชาวตะวันตก เช่น ชาวฮอลันดา โปรตุเกส เป็นต้น เนื่องจากพื้นที่มีการสัญจรทางน้ำ รวมถึงการขนส่งสินค้า ตำบลบาราโหมยังคงรวมตัวกับตำบลตันหยงลุโละ แต่แยกออกมาเป็นตำบลบาราโหมได้ไม่นาน เนื่องจากประชากรที่เพิ่มมากขึ้น โดยการใช้คุ้งน้ำกันเป็นเขตแดนระหว่างตันหยงลุโละและบาราโหม แต่ชาวบ้านบางส่วนยังถกเถียงกันถึงเรื่องเขตแดน ระหว่าง 2 ตำบล ซึ่งพบว่าเรื่องดังกล่าวเป็นปัญหาที่ถกเถียงกันมานาน เนื่องจากชาวบ้านบางส่วนยังเข้าใจว่า ไม่มีการแบ่งเขตตำบลที่เป็นลายลักษณ์อักษรและหลักฐานที่ชัดเจน (พิริยา จินตาม, 2556) ในอดีตชาวบาราโหมหรือปาละ มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ยึดถืออาศัย เนื่องจากความเป็นเครือญาติ ปัจจุบันความเป็นเครือญาติถูกแบ่งออกโดย “นามสกุล” ทำให้ความเป็นเครือญาติเริ่มห่างเหิน โดยมีสาเหตุเกิดมาจากความขัดแย้งทาง “การเมือง” ส่วนวิถีดั้งเดิมที่เคยอาศัย น้ำจากบ่อน้ำมาอุปโภคและบริโภคก็เริ่มหายไป จากความเจริญที่เข้ามาอย่างประปราย ไฟฟ้า การละเล่นของเด็กในอดีตก็ไม่ค่อยได้เห็นแล้วเกิดจากความเจริญทางด้านเทคโนโลยีอย่างโทรศัพท์มือถือ จากคำบอกเล่าจาก รอแมะ เล่าว่าในอดีตจะมีธงปักอยู่ 4 จุด เล่ากันว่าเป็นเสมือนกำแพงหมู่บ้านไว้ป้องกันภัยที่จะเข้ามาในหมู่บ้าน ส่วนงานบุญต่าง ๆ บ้านไหนทำชาวบ้านจะมาช่วยทำ จะมีข้าวสาร น้ำตาล มาให้บ้านที่ทำงานบุญ

การตั้งถิ่นฐานในอดีต มีการตั้งบ้านเรือนตามแนวชายฝั่งทะเล เพราะมีความสะดวกในการขนส่ง เนื่องจากในอดีต ใช้การคมนาคมทางน้ำ การสัญจรของคนในหมู่บ้านบาราโหมจะสัญจรทางริมคลองเป็นส่วนใหญ่จะไม่สัญจรทางสายหลักเพราะมีความกลัว เล่ากันว่าใครที่เดินกลับทางนี้จะถูกผีอำกลางวันแสบๆเลยไม่ค่อยมีใครเดินกลับสายหลักบวกกับมีต้นไม้ไผ่สองข้ามทางพอมันมืดก็จะมีเสียงของไม้ไผ่กระทบกับหลายๆกองไฟทำให้ดูน่ากลัวแล้วก็วังเวง สมัยนั้นเป็นยุคที่ใช้ตะเกียงไฟเป็นยุคที่เดินเท้าวันเวลาที่มีการเปลี่ยนแปลงไปเรื่อย ๆ จากที่เคยเป็นแค่ทางเดินดินเปล่าจนมีงบประมาณเป็นดินแดง และพัฒนาเป็นถนนลาดปูนจนถึงปัจจุบัน

ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำการประมงชายฝั่ง และทำสวนบางส่วน นายอัปดุลรอฮะ สะอิล่าว่า คนสมัยก่อนที่ทำการ “ประมง” จะสลับกันเป็นยามเฝ้าหมู่บ้าน โดยมีการแบ่งสับปันส่วนเช่นว่า ถ้าหนึ่งเรือที่ออกไปหาปลาได้ลูกเรือแปดคน เวลาได้ปลามาก็จะแบ่งออกเป็น 10 กองหรือ 10 ส่วนที่เหลืออีก 2 ส่วนจะขึ้นกองกลาง 1 ส่วนแล้วให้คนที่เฝ้ายามจะได้ปลาประมาณ 1 กิโลกรัม การออกไปหาปลาสมัยก่อนจะใช้เรือใบหรือภาษาท้องถิ่นจะเรียก “บลายา” เฉพาะที่มีลมพัดถ้าไม่มีลมมาก็จะใช้ไม้พายและยังเล่าอีกว่า การสร้างมัสยิดเป็นความร่วมมือจากชาวประมงโดยหักจากปลา 1 ส่วน ต่อครั้งที่ออกไปหาปลา หากกลับจะบรรทุกทราย

จาก บ้านบูดี (ต.แหลมโพธิ์ อ.ยะหริ่ง) กลับมาเต็มท้องเรือ ทุกครัวเรือนประกอบอาชีพประมง ในสมัยก่อนบาราโหมมีการทำนา ปลูกข้าว แต่เมื่อมีการอพยพของประชากรทางฝั่งนาเกลือมาอาศัยอยู่บริเวณพื้นที่ดังกล่าว ก็ได้ใช้พื้นที่ดังกล่าวทำนาเกลือ พื้นที่ที่เคยทำนาก็เริ่มหายไป เกิดเป็นนาเกลือเข้ามาแทนที่ นาเกลือจะทำได้ตอนฤดูร้อน เมื่อได้ผลผลิตก็อัตราส่วนตามหลักศาสนาและแบ่งปันให้กับชาวบ้านที่ไม่ได้ทำนาเกลือ เป็นการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ให้กันและกัน และเพื่อเป็นการสร้างความสามัคคี สร้างจิตสำนึก สร้างความอาทรต่อกัน เทคนิคการหาปลาของคนสมัยนั้นเป็นภูมิปัญญาของชาวประมงล้วน ๆ และวิธีการหาปลาก็พัฒนาเรื่อยมาจนถึงรุ่นลูกก็ยังมีการทำประมง ตอนนี้อยู่มาถึงรุ่นหลานการทำประมงก็ลดน้อยลง จากที่เคยมีเป็นยี่สิบสามสิบลำตอนนี้มีไม่มาก เพราะสภาพแวดล้อมระบบนิเวศเปลี่ยนแปลงและอุปกรณ์ในการหาปลาของชาวประมงทำลายระบบนิเวศทางทะเล

หากพูดถึง “เกลือ” ในพื้นที่บาราโหมที่ติดทะเล เป็นพื้นที่ที่เป็นดินเหนียว เมื่อถึงน้ำแล้งจะเห็นเกร็ดขาวบริเวณดินเหนียวที่มีความชื้นเป็นเกร็ดขาว ๆ แว ๆ บนผิวน้ำดิน จากการสอบถามจาก แปะโซะ เขาเล่าว่าพื้นที่ที่เป็นที่ดินทำเกลือ เมื่อก่อนเคยเป็นที่ดินของคนในชุมชน เมื่อเจ้าของที่ดินขัดสนก็ขาย คนที่ซื้อก็เป็นคนที่อยู่ห่างไกลจากทะเลเป็นส่วนใหญ่ แปะโซะบอกว่าคนที่ซื้อที่ดินเป็นคนทำสวนยาง เพราะน้ำแล้งกรีดยางไม่ได้ ก็กลับมาทำเกลือโดยมีคนในพื้นที่มาช่วยทำ โดยไม่มีค่าจ้างเป็นตัวเงิน ในสมัยนั้นจะให้เกลือเป็นค่าตอบแทน ส่วนเจ้าของที่ดินที่ทำเกลือก็จะคิดสัดส่วนที่ได้เกลือว่าได้ถึงกี่กัณฑ์ ทำไมถึงต้องคิด เพราะตามหลักของอิสลามเมื่อได้เงินหรือได้ผลผลิตเกลือมากจะต้องทำทานหรือเรียกว่าบริจาคให้คนยากคนจน ในสมัยนั้นเกลือที่ทำในครัวเรือนในบาราโหมแทบไม่ต้องซื้อ ชาวบ้านไปขอเกลือตอนที่เขาจะเก็บเกลือเข้าบงก (ที่เก็บเกลือ) เขาจะให้เกลือที่อยู่ในนาที่เขาทำการขุดเกลือไว้เป็นกองๆ กองหนึ่งก็จะได้ประมาณหนึ่งกระสอบของน้ำตาลทราย หนึ่งนาทำได้หลายครั้ง แต่ถ้ามีฝนตกลงมาเกลือจะเสียหายเพราะความเค็มของน้ำจะน้อยจะต้องถายน้ำที่ปนน้ำฝนออกแล้ววิดน้ำเค็มเข้านาแปลงที่หนึ่ง-สอง-สามอาจมีถึงสี่ห้าหกแปลงเพื่อพักน้ำเพื่อให้ น้ำตกตะกอนจากนั้นก็ทิ้งแดดประมาณวันสองวันแล้วปล่อยน้ำเข้านาที่เตรียมทำเกลือ เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนแปลงชีวิตความเป็นอยู่ต้องดิ้นรน มีนายทุนมาขอทำสัมปทานกับชาวบ้านโดยผ่านทางผู้นำชุมชน (กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน) เป็นการขอขุดร่องน้ำเพื่อให้สัตว์น้ำเข้ามาวางไข่ ทำได้ไม่นานก็มีนายทุนมาลงทุนทำบ่อเลี้ยงกุ้งโดยที่เจ้าของที่ดินให้เช่าที่ ก็ทำได้ไม่นานเพราะกุ้งตายขายไม่ได้ขนาดเลยหยุดไป จากนั้นก็มีนายทุนมาขอซื้อที่ดินเพื่อจะมาทำบ่อเลี้ยงกุ้งชาวบ้านยอมขาย บางส่วนไม่ยอมขาย แต่ให้เช่าที่ดินแทนโดยทำสัญญาเช่าที่ดิน ต่อมา มีนายทุนอีกคนมาขอซื้อโดยกว้างซื้อที่ดินประมาณเกือบยี่สิบไร่ สมัยนั้นเด็ก ๆ ในหมู่บ้านมามุงดูรถตักทำงานเพราะไม่เคยเห็น เมื่อมีการเลี้ยงกุ้งพอกุ้งโตนายทุนก็เตรียมยกบ่อจับกุ้ง เมื่อได้ตามเป้าที่นายทุนต้องการ เด็ก ๆ ต่างจذبจ่ออยู่กับการที่จับกุ้งที่ยังหลงเหลืออยู่ในบ่อของนายทุน ทำได้เกือบสิบกว่าปีน่าจะได้รับการเลี้ยงกุ้งก็ไม่ค่อยดี คุณภาพของน้ำ แร่ธาตุในดินเสื่อมสภาพลง ก็ไม่มีการทำนากุ้งไปพักใหญ่ ปัจจุบันเพื่อนของนายทุน เจ้าของที่ดินคนที่สองที่กว้านซื้อที่ดินให้เพื่อนเช่าที่เลี้ยงกุ้ง นายทุนคนที่สามไม่ได้ซื้อที่แต่มาเช่าที่เพื่อเลี้ยงกุ้ง ส่วนนายทุนคนแรกที่กว้านซื้อที่ดิน ปัจจุบันที่ดินถูกกัดเซาะโดยระบบนิเวศทางทะเล ที่ดินทั้งหมดที่ติดทะเลถูกกัดเซาะ ที่ดินอีกส่วนของนาเกลือถูกถมทำเป็นที่ดินจัดสันโดยขายเป็นห้อง เมื่อปี พ.ศ. 2553 ทาง

อบต. ได้ทำการซื้อที่ดินนาเกลือจากชาวบ้านเพื่อจะทำสำนักงาน อบต.บาราโหม ศูนย์เด็กเล็ก สนามฟุตบอล ฯลฯ แต่ก็ยังมีที่ดินที่ยังทำนาเกลือให้เห็นอยู่สำหรับเจ้าของที่ดินที่ไม่ได้ขายเพราะต้องการทำนาเกลือ คนที่ทำนาเกลือปัจจุบันคือรุ่นลูก ถ้าหมดรุ่นนี้รุ่นหลานคงจะขายที่ก็ได้

ภาพที่ 4.1 นาเกลือ

ภาพที่ 4.2 บ่อน้ำเก่า

การตั้งถิ่นฐานของตำบลบาราโหม มีทั้งแบบกระจุกตัว และแบบกระจายตัว โดยแบบกระจุกตัวจะพบมากในชุมชน หมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 2 โดยในพื้นที่ดังกล่าวมีการสร้างครัวเรือนที่กระจุกตัว เป็นจำนวนมาก และแบบกระจายตัว จะพบบริเวณเส้นทางคมนาคม ซึ่งการสร้างครัวเรือนแบบกระจุกตัวนั้น เป็นเพราะวัฒนธรรมของชาวไทยมุสลิม มีความผูกพันระหว่างญาติพี่น้อง เคร่งครัดในการนับถือศาสนา มีมัสยิดเป็นศูนย์กลางนับถือผู้นำทางศาสนา ลักษณะเช่นนี้ ชาวไทยมุสลิมจึงนิยมปลูกบ้านเรือนอยู่กันเป็นกลุ่มใกล้มัสยิด ส่วนการสร้างบ้านเรือนแบบกระจายตัว เป็นเพราะการประกอบอาชีพเกษตรกรรม จะปลูกสร้างเรือนอยู่ห่างกันในส่วนหรือที่นาของตนเอง หรือแม้กระทั่งสร้างบริเวณเส้นทางคมนาคม การตั้งถิ่นฐานทรัพยากรน้ำถือเป็นปัจจัยสำคัญใน “บ่อน้ำ” ในสมัยนั้น มีจำนวนมาก สามารถแบ่งปันกันใช้ ในละแวกบ้าน 5 หลัง จะมีบ่อน้ำใช้ 1 บ่อ ปัจจุบันเหลือไม่กี่บ่อที่ยังใช้ประโยชน์ได้ บ้างบ่อน้ำเน่าเสียมีกลิ่น บ้างบ่อน้ำถูกถมเหลือแต่ขอบบ่อ บ้างบ่อถมไม่เหลือความเป็นบ่อน้ำ เมื่อ 80-100 ปี ที่ผ่านมา บ่อน้ำเป็นแหล่งน้ำสำคัญในการดำรงชีวิต แต่ละบ้านจะมีตุ่มหรือโอ่งใส่น้ำไว้ใช้ บ้างคนทำงานรับจ้างขนน้ำใส่ตุ่มใส่โอ่ง การใช้ชีวิตในสมัยนั้นยากลำบากไม่มีเครื่องอำนวยความสะดวก น้ำใช้วิธีตักกับไม้ไผ่ถ้าตักไม่เป็นถึงจะลงอยู่กันบ่อ จะยากก็ยาก จะว่าง่ายก็ง่าย อยู่ที่จังหวะของการโยกถึงน้ำ

ต่อมาเมื่อการพัฒนาปะปาหมู่บ้าน เพื่อใช้ประโยชน์แทนบ่อเก่าที่เสื่อมโทรม เกิดขึ้นโดยความพยายามของ นายอัศดุลละ แวมาสะ โดยมีผู้ดูแลบำรุงรักษา จนมีทุนในการบริหารจัดการจนมาถึงปัจจุบัน ปัจจุบันนี้ปะปาหมู่บ้านได้อนให้ องค์การบริหารส่วนตำบลบาราโหม ดูแล ก่อนหน้านี้มีการทำปะปาขนาดเล็กนำร่องใช้ประโยชน์ได้ไม่นาน ทางกรมทรัพยากรน้ำได้ขุดเจาะน้ำบาดาลเป็นแบบคันโยกใช้ได้สักพัก ก็มีการของบประมาณจากสาธารณสุขขุดเจาะบ่อบาดาลและสร้างปะปาขึ้นในหมู่บ้านมีการตั้งคณะกรรมการดูแลปะปาหมู่บ้าน พอปะปาเสียก็เรียกช่างมาซ่อมจ่ายด้วยเงินที่เก็บเป็นค่าน้ำที่เก็บเงินไว้เป็นกองกลางเมื่อปะปาเสียดูแลจนบ่อบาดาลพังใช้การไม่ได้ แต่ก่อนที่บ่อบาดาลจะพังทางกรมทรัพยากรน้ำมาสำรวจบ่อ

บาดาลที่เจาะไปเมื่อสามสิบปีที่แล้วมีบ่อบาดาลไหนที่มีการใช้งาน ผลของการสำรวจทางกรมทรัพยากรมาเจาะให้ก่อนหน้านั้นทาง อบต.บาราโหมทำการเจาะบ่อให้หนึ่งบ่อจากนั้นทางกรมทรัพยากรน้ำเจาะให้อีกหนึ่งบ่อ หลังจากทางกรมทรัพยากรน้ำเจาะบ่อให้ สองเดือนผ่านไป บ่อแรกที่กรมทรัพยากรเจาะพัง เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2548-2549 ทางกำนันได้ขอขจากนายอำเภอและได้ขของจังหวัดมาขุดเจาะบ่อบาดาลเพิ่มและจัดซื้อ ระบบเครื่องกรองน้ำพร้อมสร้างแท่งรองรับน้ำ ปัจจุบันประปามีบ่อบาดาล 4 บ่อ บ่อแรกที่ทางสำนักงานกรม ทรัพยากรน้ำมาขุดเจาะปัจจุบันใช้การไม่ได้แล้ว เนื่องจากบ่อยังไม่สามารถสูบน้ำจากบ่อน้ำบ่อน้ำตาลให้ ทาง สำนักงานทรัพยากรน้ำ ได้เจาะบ่ออีกบ่อทาง อบต.บาราโหม ได้ทำการเจาะบ่อบาดาลให้ 1 บ่อ โครงการของ จังหวัดอีก 1 บ่อ แต่ไม่ได้ใช้งานเนื่องจากน้ำมีกลิ่น อย่างไรก็ตามปัจจุบันยังไม่มีมีการสำรวจจัดทำข้อมูลบ่อน้ำเก่าที่ ยังหลงเหลืออยู่เพื่อฟื้นฟูดูแลรักษาอย่างชัดเจน การใช้ประโยชน์จากบ่อน้ำในสมัยนั้นมีความสำคัญเป็นอย่าง มากต่อการดำรงชีวิตประจำวัน บ่อน้ำทุกบ่อในบาราโหมมีน้ำใช้ไม่เคยแห้งแม้แต่เข้าน้ำแล้งก็ยังมีน้ำใช้ถือเป็น ความโชคดีของคนในหมู่บ้านบาราโหม ปัจจุบันยังมีบ่อน้ำทั้งที่ยังใช้ประโยชน์และไม่ได้ใช้ประโยชน์ก็ยังมี หลักฐานให้เห็นอยู่

4.1.2 สายใยความสัมพันธ์ของคนในชุมชน

นายรอยาลี นิมะมิง ผู้ใหญ่บ้านเล่าว่า ในสมัยนั้นยังไม่มีใครเป็นผู้นำหมู่บ้าน ชาวบ้านจะซุรอกัน เวร ยามกันเองสลับกันออกไปทำงาน ตกตอนดึกถ้ามีคนนอกพื้นที่คิดไม่ดี มาลักทรัพย์ มาปล้นหรือมาขโมย จะมี เสียงดังคล้ายปิ่นดังโป่ง ปิ่น ชาวบ้านก็จะออกมาช่วยกันจับโจร เล่าต่อกันว่าเป็นการคุ้มครองจากเจ้าที่ข้าว เหลืองใช้ประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อของคนในสมัยนั้นจนถึงปัจจุบัน เช่น การเข้าพิธีแต่งงาน การเข้าสู่ันต์ การทำบุญเลี้ยงถวายให้เจ้าที่ เป็นต้น ต่อมาปาละแยกจากตำบลตันหยงลุโละมาเป็นตำบลบาราโหมมีการสัน หาผู้นำหมู่บ้านต่างมีมติให้ลุงของผู้ใหญ่บ้าน (คนปัจจุบัน) นายรอยาลี นิมะมิง มาเป็นกำนันในสมัยนั้น ลุงของ ผู้ใหญ่ลี มีเชื้อสายมาจากวังยะหริ่งเมื่อได้เป็นกำนัน ก็เสนอให้เอาตระกูลละ 1 ตระกูลมาเป็นผู้ช่วย สารวัด กำนัน เช่น ตระกูล แวกุโน ดอเฮง อีเฮง ฯลฯ เพื่อไม่ให้เกิดความแตกแยกในชุมชน ผู้ใหญ่ลี ยังเล่าต่ออีกว่า บ้านสมัยนั้นอยู่อย่างสามัคคี ชุมชนอยู่อย่างสงบไม่ทะเลาะถ้าลูกหลานบ้านไหนทะเลาะกัน ผู้ใหญ่ทั้ง 2 ฝ่าย ต่างจะลงโทษตีตักเตือนลูกของตนเองและบอกกล่าวห้ามทะเลาะกัน ญาติกัน พี่น้องกัน จะปลุกฝังให้รู้จักให้อภัยกัน สร้างความสามัคคีสายสัมพันธ์กัน สร้างความสามัคคีในเครือญาติ เวลามีกงานประเพณีสำคัญชาวบ้าน จะมาช่วยกันอยู่เสมอ อาทิ การทำกิจกรรมประเพณีกวนอาซุรอก งานเมาลิด งานละศีลอด ขึ้นบ้านใหม่ งาน แต่งงาน ฯ ชาวบ้านจะร่วมมือร่วมใจช่วยกันทำจนงานเสร็จสิ้นเพราะสมัยนั้นอยู่แบบพอเพียงและอาศัยพึ่งพา ชึ่งกันและกัน

4.1.3 ศาสนาและการเปลี่ยนผ่านสู่ฐานความรู้

เมื่อสมัย 70-80 ปีก่อน ในสมัยนั้นมีการรวมตัวของกลุ่มชาวประมงร่วมกันปรึกษาหารือ เพื่อหาทาง ออกในเรื่องพื้นที่การทำละหมาดซึ่งนับวันยิ่งคับแคบ ปรึกษากันอยู่หลายเดือนจึงลงมติว่า ใครที่ออกเรือไปหา ปลาจะต้องหักค่าปลาหนึ่งกิโลต่อครั้งที่ออกไปหาปลาในสมัยนั้นชาวบ้านเกือบทุกบ้านทำอาชีพประมงแล้วเรือ

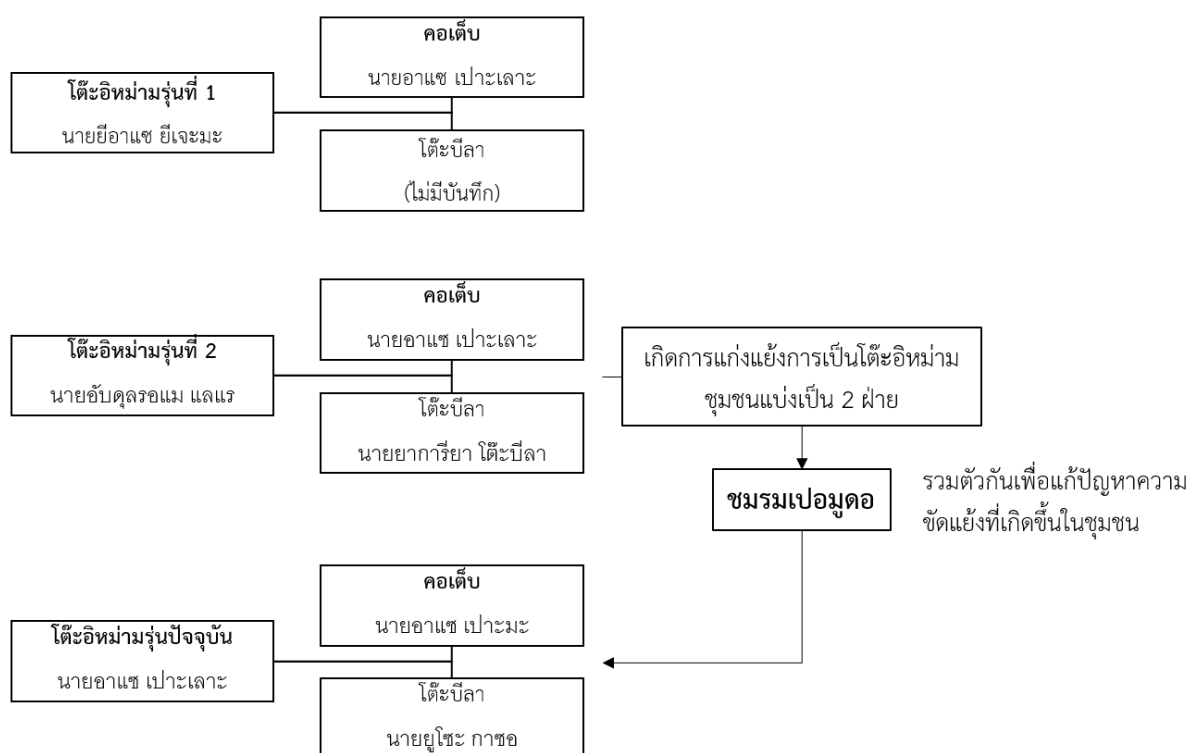
ก็มีประมาณเกือบ 20-30 ลำ ออกไปหาปลาแต่ละครั้งก็จะทุกเอาทรายจากปลายแหลมกลับมาด้วยทุกครั้งส่วนปลาที่หักเข้ากองกลางจนกว่าจะสร้างมัสยิดให้แล้วเสร็จทำงานถึงประมาณ 10 ปีจนแล้วเสร็จ

ภาพที่ 4.3 มัสยิดของชุมชน

“เรื่องราวของมัสยิด” ก่อนจะมีมัสยิดในบาราโหม มีสุเหร่าอยู่ 2 ที่ หลังที่ 1 อยู่ทางทิศตะวันออก ปัจจุบันเป็นบ้านแล้ว ส่วนหลังที่ 2 อยู่ทางทิศตะวันตกติดคลองปัจจุบันเป็นศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เมื่อประชากรในชุมชนเพิ่มขึ้น จึงขยับขยายหาที่ตั้งเพื่อที่จะสร้างมัสยิด โดยคนในชุมชนร่วมใจกันสร้างด้วยน้ำพักน้ำแรงของคนในชุมชน เมื่อมีมัสยิดแล้ว สุเหร่าเดิมก็ไม่ได้ใช้ประโยชน์อีก จากนั้นมีการสร้างสุเหร่าอีกหลัง เนื่องจากระยะทางที่จะไปมัสยิดนั้นค่อนข้างไกลสุเหร่าหลังนี้ตั้งใกล้กับสุสานพญาอินทราหรือซูลตาลีสมาแอลแซฮ์ โต๊ะอิหม่ามคนแรกที่เป็นโต๊ะอิหม่ามมัสยิดยามืออดดิน มีชื่อว่า นายยืออาแซ ยีเจมะ เป็นคนเทศบาลตำบลบางปู อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี มาได้ภรรยาคนบาราโหม **“คอเต็บ”** (ตำแหน่งในศาสนาอิสลามรองจากอิหม่าม มีหน้าที่แสดงคำสอนของศาสนาแห่งศาสนาคือพระอัลลอฮ์, หัวหน้าสัปบุรุษประจำสุเหร่าของศาสนาอิสลาม) มีชื่อว่า นายอาแซ โต๊ะบิลลา (ไม่มีบันทึก) โต๊ะอิหม่ามรุ่นที่ 2 ชื่อ นายอับดุลรอแม แลแร คอเต็บ ชื่อ นายอาแซ เปาะเลาะ โต๊ะบิลลา ชื่อ นายยาคารียา โต๊ะบิลลา หลังโต๊ะอิหม่ามอับดุลรอแม เสียชีวิต ก็มีการแก่งแย่งตำแหน่งโต๊ะอิหม่าม ทำให้คนในชุมชนแบ่งเป็น 2 ฝ่าย โดยมีการไปสอบเป็นโต๊ะอิหม่ามที่สำนักงานคณะกรรมการกลางจังหวัดปัตตานี ฝ่ายคอเต็บ นายอาแซ เปาะเลาะ และโต๊ะบิลลา นายยาคารียา โต๊ะบิลลา ผลสอบทำให้นายอาแซ เปาะเลาะ สอบผ่านในครั้งนั้น ส่วนนายยาคารียา โต๊ะบิลลา สอบไม่ผ่าน ส่วนคอเต็บและโต๊ะบิลลา ก็มีการสอบด้วยเช่นกัน ตำแหน่งคอเต็บคนที่สอบผ่านคือ นายสมาน กุโน ส่วนตำแหน่งโต๊ะบิลลาคือ นายมะรุดีง แวนาแว ในเวลานั้น ทำให้เกิดการขัดแย้งรุนแรง จนมีกลุ่มคนหนุ่มได้ก่อตั้งเป็นชมรมในหมู่บ้านเวลานั้น คือ ชมรมเปอมุตอ (ชมรมคนหนุ่ม) ที่เปิดค้าขายร้านอาหารในมาเลเชียรวมตัวกันเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ณ เวลานั้น เพื่อให้ความเป็นอยู่เกิดความสงบสุขอย่างปกติเหมือนอดีตแต่ก่อน ความขัดแย้งนี้เกิดขึ้นประมาณ 2 ปี ต่อมา คอเต็บ ที่ชื่อ นายสมาน กุโน ก็ลาออกจากการเป็นคอเต็บ เช่น กันกับโต๊ะบิลลา นายมะรุดีง แวนาแว ก็ลาออกจากการเป็นโต๊ะบิลลาเช่นกัน กลุ่มหนุ่ม (ชมรมเปอมุตอ) ที่ทำงานมาเลยให้ทั้งสองฝ่ายหันหน้ามาพูดคุยเพื่อเคลียร์ปัญหาที่ขัดแย้งกันเกิดขึ้นอยู่ในเวลานั้น โดยนัดให้ชาวบ้านมาละหมาดในวันฮารีรายอ อีดิลฟิตรี พร้อมกันที่เป็นกลาง โดยให้บาบอซาอูดี (โต๊ะครูที่ตาบอดทั้งสองข้าง) ที่มีความรู้เกี่ยวกับศาสนาเป็นอย่างดีมาบรรยายสรุปต่อเบาะห์ เพื่อเชื่อมร้อยราวที่เกิดขึ้นของคนในชุมชนในเวลานั้น จนต่างคนต่างให้อภัยซึ่งกันและกัน

ปัจจุบันนี้ผู้ดำรงตำแหน่งผู้นำศาสนาในตอนนี้คือ โต๊ะอิหม่ามคือ นายอาแซ เปาะเลาะ คอเต็บคือ นายอาแซ เปาะมะ ส่วนโต๊ะบิลาคือ นายยูโซะ กาซอ สามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 4.4 แผนผังการดำรงตำแหน่งโต๊ะอิหม่าม

เมื่อทุกอย่างลงตัวก็ได้มีชาวบ้านไปพบปะปรึกษาเพื่อให้เด็กในหมู่บ้านได้มีความรู้พื้นฐานทางศาสนา เพื่อที่จะสามารถไปเรียนรู้อ่านออกเขียนได้และนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยมีความคิดริเริ่มที่จะก่อสร้างโรงเรียนตาดีกาโดยการนำของเจมูดอ (ชาวจีนที่เข้ามารับเข้าอิสลาม) หาคคนที่จะมาสอนเด็กในหมู่บ้านบาราโหมเพราะเห็นว่าการศึกษเป็นพื้นฐานของชีวิตเพื่อเด็กที่จะโตให้เป็นคนดีในสังคมหมู่บ้านและเป็นที่พึ่งของพ่อแม่ จึงเกิดการก่อตั้งโรงเรียนบ้านปาละขึ้น เดิมทีบาราโหมเป็นหมู่บ้านหนึ่งที่อยู่ในความดูแลของตำบลตันหยงลูโละเด็ก ๆ ในบาราโหมที่เข้าเกณฑ์ต้องไปเรียนหนังสือที่โรงเรียนบ้านกรือเซะในสมัยนั้นมีระยะทางไกลต้องเดินเท้าไปโรงเรียนทุกวันเด็กมีจำนวนเพิ่มขึ้นบาราโหมก็มีประชากรเพิ่มขึ้นก็เลยขอแยกเป็นตำบลบาราโหมโดยขอพื้นที่จากกะมียอส่วนหนึ่งเพื่อให้ครบตามข้อกำหนดของรัฐในการแยกตำบลเมื่อแยกเป็นตำบลก็มีการขอครูมาสอนในตำบลบาราโหมครูก็แนะนำว่าครูจะไปสอนได้จะต้องมีอาคารเรียนครูจึงจะไปสอนได้คนที่ไปถามครูให้มาสอนเด็กในตำบลบาราโหมเป็นคนบริจาที่ที่ดินเพื่อนสร้างโรงเรียนให้ลูกหลานในบาราโหมได้เรียนเพราะสงสารเด็ก ๆ ในตำบลต้องไปเรียนไกลถึงกรือเซะ แบมเจ้าของที่ดินบริจาที่เป็นสาธารณะประโยชน์เพื่อสร้างเป็นโรงเรียนให้เด็กในหมู่บ้านได้มีที่เรียนหนังสือไม่ต้องเดินไปเรียนถึงโรงเรียนกรือเซะ ส่วนเจ้าของที่ดินภาครัฐได้ให้บรรจุเป็นภารโรงกินเงินเดือนของรัฐ จากเมื่อก่อนมีแต่อาคารไม้ให้เด็กเรียนจนมีงบภาครัฐมาสนับสนุนก่อนสร้างอาคารอิฐครึ่งไม้ ปัจจุบันยังมีให้เห็นอาคารอิฐครึ่งไม้และอาคารใหม่ที่ไต่ลงมาสร้างใหม่

4.1.4 พิธีกรรมประเพณีสำคัญ

เรื่องพิธีกรรมประเพณีก็ยังมีการทำและปฏิบัติอยู่สายตระกูลเชื้อเจ้าคนนายคนจะมีการทำเรื่องของพิธีกรรม อย่างพิธีกรรมการเข้าสู่รัช(การกริช อวัยวะเพศชาย)จะมีการทำพิธีขอมาปูย่าตายาย ญาติพี่น้องมีของกินเหมือนกับเป็นเครื่องกราบไว้ อย่างข้าวเหนียวแดง ข้าวเหนียวเหลือง ข้าวเหนียวขาว ใส่ในพานแล้วบนยอดข้าวเหนียวสามสีจะมีไข่ต้มปักอยู่บนยอด อีกพานหนึ่งจะมีแต่จำพวกขนมโบราณนำมามัดด้วยด้ายส่วนตรงกลางของขนมทั้งหมดจะมีกะลาแหม ซึ่งเป็นพิธีกรรมของการทำนายนิสัยของเด็กหรือลูกหลานว่าเขาจะมีนิสัยในการดำรงชีวิตวันข้างหน้าอย่างไรและการเสี่ยงทายจะเป็นเครื่องบอกกว่าเด็กคนแบบไหนโดยดูจากการหยิบข้าวเหนียวสามสีและไข่ จากนั้นต่อด้วยประเพณีพนม เมื่อทำการหยิบกินทานของทั้งสองประเภทและเมื่อเด็กไปหยิบเลือกกินของที่เป้นดีที่สุดทั้งสองพานที่เตรียมมาก็จะไม่ได้หยิบทานอีกต่อไปถือว่าเด็กคนนั้นทำเสร็จพิธีกรรมเป็นการทำนาย นี่คือนิธีกรรมการเสี่ยงทายคำทำนายของบรรพบุรุษที่ทำกันมา บางคนที่ไม่ทำไม่เชื่อเรื่องสายตระกูล เมื่อทำการกริช กริชไม่เข้าบ้าง เลือดไหลไม่หยุดบ้าง บ้างก็กริชหลายครั้งเพราะไม่เชื่อเรื่องสายตระกูล พิธีกรรมการไหว้เจ้าที่จะมีผู้ดูแลและไม่มีใครทราบว่าใครที่ทำการดูแลพิธีกรรมนี้รุ่นปู่ย่าตายายจะรู้ว่ามีคนในหมู่บ้านทำพิธีกรรมให้กับหมู่บ้านไว้เพื่อปกป้องภัยจากคนนอกและสิ่งที่คนมองไม่เห็นที่จะเข้ามาทำไม่ดีไม่ร้ายในหมู่บ้านบาราโหม มีการปักธงเป็นรูปสี่เหลี่ยมโดยปักเป็นสี่ทิศ ปักทิศเหนือหนึ่งธง ปักทิศใต้หนึ่งธง ปักทิศตะวันออกหนึ่งธง ปักทิศตะวันตกหนึ่งธง การสลายของธงที่ปักเพื่อเป็นรั้วกันของหมู่บ้านได้ถูกถอนออกไปเพราะเหตุการณ์เข้าถึงในเรื่องของศาสนาแต่พิธีกรรมก็ยังคงทำอยู่ มีการทำข้าวเหนียวเหลืองแจกจ่ายให้ชาวบ้านทานโดยกลยุทธ์ว่า เรียกชาวบ้านมาถวญญ์ในรั้วกูโบร์(สุสาน)มีการเตรียมข้าวเหนียวเหลือง ถั่วต้ม กะทิ (ภาษาถิ่นมาลายูเรียกว่า บูโปกาแจ) และน้ำ ฯ พิธีกรรมนี้ปัจจุบันไม่รู้ว่ามีใครเป็นคนสานต่อเพราะความเชื่อในเรื่องของศาสนา ในอดีตเมื่อ 70-80 ปี ชาวบาราโหมมีฝีมือในการทำงานไม่นับว่าเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เรียนรู้จากประสบการณ์ล้วน ๆ จากการลองผิดลองถูกทุกอย่างมันหายกับการเวลา บางคนถ่ายทอดให้ลูกหลาน บางคนภูมิปัญญาได้ตายพร้อมกับเจ้าของเนื่องจากไม่ได้บันทึกไม่ได้สอนลูกหลานและความไม่เอาใจใส่จดจำในสิ่งที่หวดทำมา อย่างขนมโบราณบางอย่างก็ได้หายไปแล้วเพราะความหวงสูตรขนม ตอนนี้เหลือไม่กี่คนที่ทำขนมโบราณเป็น อย่างเช่น ขนมปิตอ ขนมกอซู ขนมสาแบ ขนมบาตาบูโระ ขนมตือปนลือบอที่มีการผสมตะไคร้ ขมิ้น ฯ ขนมที่ทำจากมะพร้าว(กะทิ)เช่นกาสะแหม กือมงบอยยอเป็นต้น ขนมบูโละมานิส ยังมีอีกมากที่ต้องสอบถามจากปู่ย่าตายาย

1) ประเพณีการเกิด เมื่อมารดาคลอดบุตรแล้วสามีหรือผู้มีความรู้ทางศาสนาจะ “อาซัน หรือ “มัง” (พูดกรอกหู) ให้กับพวก โดยจะกล่าวข้อความเกี่ยวกับการรำลึกถึงองค์อัลเลาะห์. ผู้เป็นศาสดาของศาสนาอิสลาม หลังจากทารกคลอดแล้วประมาณ 7 วัน ก็จะมีพิธีการโกนผมไฟ ตั้งชื่อและอาภิเษก ซึ่งจะกระทำไปพร้อมในคราวเดียวกัน

2) ประเพณีเข้าสู่หัต (มาโชะยาวิ) เป็นพิธีการที่เป็นแนวทางหรือแบบที่ปฏิบัติตามท่านนาบี ที่เคยได้กระทำมาและสำหรับการใช้คำที่แทน “การเข้าอิสลาม” หรือพิธีชลิบหนั้หุ่มปลายอวัยวะเพศชาย “ซึ่งคำ

ว่ามาโชะยารวี้ใช้กับคนที่มิใช่เป็นมุสลิม” เข้ารีตถืออิสลาม ส่วนสุนัตเป็นพิธีพึงปฏิบัติ ส่วนผู้ทำการขลิบหนัง หุ้มอวัยวะเพศคือ มูตี

3) ประเพณีแต่งงาน การกระทำพิธีแต่งงานของไทยมุสลิมก็ยึดถือปฏิบัติ กฎและหลักเกณฑ์ตามลัทธิอิสลาม ซึ่งมีข้อแตกต่างจากชาวไทยพุทธ คือผู้ชายสามารถแต่งงานกับผู้หญิงได้ในขณะเดียวกัน 4 คน แต่มีข้อแม้คือจะต้องเลี้ยงดูได้ ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นการช่วยเหลือหญิงหม้ายหญิงอานาถาและยังมีข้อบังคับต่าง ๆ เช่น ถ้าสามีออกจากบ้านเกิน 3 วัน โดยไม่ได้รับการยินยอมจากภรรยา หากภรรยาฟ้องร้องต่อคณะกรรมการอิสลามก็ต้องมีการพิจารณาและสามีจะต้องให้เงินค่าเลี้ยงดูหรือสามีออกจากบ้านเกิน 6 เดือน โดยไม่ได้รับการยินยอมจากภรรยา ถือว่าหมดสภาพการเป็นสามี ภรรยา การทำพิธีแต่งงานก็ต้องมีการลงชื่อโต๊ะอิหม่าม เจ้าบ่าวเจ้าสาว บิดาฝ่ายหญิงและพยานในหนังสือสำคัญ เพื่อเป็นหลักฐาน อันเป็นพิธีเสร็จสมบูรณ์ การแต่งงานตามประเพณีนิยมในหมู่บ้าน ฝ่ายหญิงจะเชิญญาติบิดา มาร่วมพิธีเรียกว่า “มาแกบูลิ๊ะ” (กินเหนียว) ส่วนฝ่ายชายจะเชิญญาติมิตรฝ่ายตน เรียกว่า เชิญมา “มางานา” คือเชิญมารู้จักเจ้าสาวและก็มีการร่วมรับประทานอาหาร ประเพณีมาแกบูลิ๊ะ (กินเหนียว) งานกินเหนียวหรือมาแกบูลิ๊ะนี้ความจริงไม่ใช่กินเหนียวโดยตรง แต่เชิญไปกินข้าวธรรมดา สันนิษฐานว่า เดิมคงใช้ข้าวเหนียวจึงเปลี่ยนมากินข้าวจำว ประเพณีมาแกบูลิ๊ะสมัยก่อนหมายถึง การกินเลี้ยงเนื่องในพิธีแต่งงาน และพิธีสุนัตเท่านั้นแต่ปัจจุบันมาแกบูลิ๊ะมีความหมายกว้างออกไปถึงงานกินเลี้ยงในงานมงคลต่าง ๆ เช่น งานสร้างมัสยิด งานเลี้ยง ส่งบุตรไปศึกษาต่อ

4) ประเพณีวันเมาลิด วันเมาลิด เมาลิดเป็นภาษาอาหรับแปลว่า ที่เกิดหรือวันเกิด หมายถึงวันเกิดของนบีมุฮัมมัด ตรงกับวันที่ 12 เดือนร่อฎออาวาล หรือเดือนที่ 3 ตามปฏิทินอาหรับ วันเมาลิดยังเป็นวันรำลึกถึงวันที่ท่านลี้ภัยจากเมืองเมกกะไปยังเมืองมาดีนะห์ และเป็นวันมรณกรรมของท่านด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ในวันเมาลิดได้แก่ การเชิญคัมภีร์อัล-กุรอาน การแสดงปาฐกถาธรรม การแสดงนิทรรศการ ฯลฯ และการเลี้ยงอาหาร

5) ประเพณีทำศพ การทำศพในศาสนาอิสลามมี 4 ประเภท

- การอาบน้ำศพ ชาเถอ จะห้ามอาบน้ำศพและละหมาด ให้น้ำศพไปฝังได้เลยเพราะถือว่าเป็นศพที่ตายในทางที่ดีที่สุดและถ้าศพที่ตายปกติ ศพทารกและศพที่ตายอย่างกะทันหันจะมีการอาบน้ำศพซึ่งธรรมดา
- การห่อศพ ศพชายห่อ 1 – 3 ชั้น ส่วนศพผู้หญิงห่อ 5 ชั้น
- การละหมาดให้ศพ ผู้ทำพิธีต้องมีอย่างน้อย 3 คนขึ้นไป
- การฝังศพ ชาวไทยมุสลิมจะมีการฝังศพอย่างเดียวไม่มีการเผา โดยจะวางศพให้นอนตะแคงไหล่ขวาลง โดยหันหน้าไปทางอัลกะบะฮ์ ณ นครเมกกะ ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกของประเทศไทย

6) การบริจาคซากาต เป็นเรื่องของการทำบุญไม่ใช่ประเพณี แต่เป็นเรื่องทางศาสนา ซึ่งการบริจาคซากาตนี้ชาวไทยมุสลิมทั้งหลายบริจาคทรัพย์สินที่เหลือใช้ให้แก่ผู้ยากจน ผู้ซึ่งมีสิทธิรับบริจาคซากาต คือ คนอนาถา ผู้ขัดสน เจ้าหน้าที่รัฐบาลได้รับแต่งตั้งให้รวบรวมซากาต ผู้เลื่อมใสนับถือศาสนาอิสลามระยะแรก แต่มีความยากจนทาสที่นายทุนทำสัญญาให้ไปหาเงินเป็นค่าไถ่ต้องปลดปล่อยเป็นไท

นอกจากนี้ ยังมีวันสำคัญในศาสนาอิสลามตามคตินิยมของไทยมุสลิมภาคใต้

7) **วันศุกร์** ชาวมุสลิมจะต้องไปทำพิธีละหมาดที่มัสยิด โดยจะทำพิธีในตอนบ่ายโดยมี “คอดेम” ของมัสยิดเป็นองค์ปาฐกฐา

8) **วันปอซอ** (วันถือศีลอด) ชาวมุสลิมจะต้องถือศีลอด คือ ไม่กินอาหารและไม่ให้สิ่งใด ๆ เข้าไปในทวารต่าง ๆ ของร่างกายตั้งแต่วินาทีแรกจนถึงตะวันตกเป็นเวลา 1 เดือน ในเดือนที่ 9 ในปฏิทินอาหรับ ตรงกับเดือนพฤษภาคม แต่จะไปรับประทานอาหารในช่วงกลางคืน ก่อนเวลาประมาณ 4.30 น. เพื่อให้รู้ถึงความหิวจะได้มีจิตใจเห็นอกเห็นใจผู้อื่นด้วยและมีชื่อเรียกว่า เดือน “รอมฎอน”

9) **วันฮารีรายอปอซอ** (วันถือศีลอด) เป็นวันที่สิ้นสุดการถือศีลอด ซึ่งมีการทำขนมต่าง ๆ แจกจ่ายและเลี้ยงฉลองกัน ซึ่งจะทำก่อน 1 วัน และเมื่อถึงวันฮารีรายอปอซอจะไปมัสยิดหรือ สุเหร่าเพื่อทำการละหมาดเพื่อแผ่บุญให้แก่มวลมนุษย์ ตลอดจนการไปเยี่ยมญาติพี่น้อง

10) **วันฮารีรายออฮัยยี** (วันตรุษฮัยยี) เป็นที่สำคัญที่สุดยิ่งกว่าวันตรุษใด ๆ เนื่องจากชาวมุสลิมประกอบพิธีฮัยยี ณ นครเมกกะ ตรงกับวันที่ 10 และเหมือนกับวันฮารีรายอปอซอ แต่เพิ่มการทำพิธีกูรบาน คือ การฆ่าสัตว์ เช่น วัว ควาย แพะ แกะ เพื่อทำทานซึ่งเนื้อสัตว์นี้จะนำมาทำอาหารเลี้ยงหรือแจกจ่ายกันไป

4.1.5 ประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนบาราโหม

1) **ความเชื่อมโยงด้านประวัติศาสตร์ของบาราโหมกับรัฐปัตตานี** ประชากรเดิมที่มาตั้งรกรากในแถบนี้ มาจากหมู่เกาะมลายูตั้งรกรากมาเป็น 100 ปี ถิ่นฐานเดิมเป็นหมู่บ้านเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ของเมืองปัตตานีเดิม เชื่อมโยงมาจากเมืองลังกาสุกะ ประชาชนเดิมนับถือศาสนาพุทธนิกายมหายาน เป็นเมืองพุทธมลายูแห่งราชอาณาจักรลังกาสุกะ อยู่ภายใต้การปกครองของราชวงศ์โกตาลิมย์ ต่อมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างนครรัฐพุทธ เป็นรัฐอิสลาม มีพญาอินทราเป็นผู้ก่อตั้งรัฐปัตตานีดารุสลาม (นครแห่งสันติ) นอกจากนั้น ยังเป็นที่ฝังพระศพราชินี 3 องค์ ได้แก่ ราชินีฮิยา ราชินีปรี และราชินีอูง แห่งราชวงศ์ศรีวังษา ผู้ปกครองปัตตานี

พญาอินทราหรือ “สุลต่านอิสมาอีล ชาร์” เป็นเจ้าเมืองปัตตานีคนแรกที่เปลี่ยนมานับถือศาสนาอิสลาม ทรงปกครอง เมืองปัตตานี ระหว่างปี พ.ศ. 2043 - พ.ศ. 2073 เป็นผู้สถาปนา นคร ปัตตานีดารุสลาม สุลต่านอิสมาอีล ชาร์ เป็นพระราชโอรสรัชสมัยศรีวังสา (พญาท้าวณา) แห่งโกตามลิมย์ ยะรัง พระนามเดิมคือ พญาอินทราทรงนับถือศาสนาพุทธ นิกายมหายาน ปฐมกษัตริย์แห่งนครรัฐปัตตานี พระองค์ทรงพระประชวรด้วยโรคพระฉวีแตก หมอหลวงและหมออื่นๆถวายรักษาแล้วไม่หาย ชีคซาอิดครูสอนศาสนาอิสลาม แห่งปาไซและมีความรู้ด้านการรักษาโรคด้วยได้ถวายการรักษาจนอาการประชวรหายเป็นปกติทรงเข้ารับศาสนาอิสลามพระนามว่า สุลต่านอิสมาอีล ชาร์ ซิลลุลลอฮ์ ฟิลาอัลม สถาปนารัฐปัตตานีเป็น นครรัฐอิสลามว่า ฟาฏอนี ดารุสลาม แปลว่า “**ปัตตานีนครรัฐแห่งสันติ**” นับเป็นการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่ยิ่งใหญ่ในแหลมมลายูและในเอเชียอาคเนย์ ชาวปัตตานีภูมิใจมากที่ทำให้ศาสนาอิสลามเจริญรุ่งเรืองแพร่กระจายไปทั่วอาณาจักรของพระองค์ทรงใช้รูปแบบการบริหารการปกครองตามหลักศาสนา อิสลามอย่างเคร่งครัด เมืองปัตตานีมีความเจริญและมีชื่อเสียงทางการค้าและเป็นศูนย์กลางการเผยแพร่ศาสนาอิสลามทรงเปิดสัมพันธ์ไมตรีกับมาละกาและสยาม ทำการค้ากับจีน ญี่ปุ่น โปรตุเกส และหัวเมืองมลายูอื่น ๆ เรือสินค้าของโปรตุเกส มาทำ

การค้าครั้งแรกกับเมืองปัตตานี พ.ศ. 2059 ในสมัยนี้เองชาวปัตตานีได้เรียนรู้เทคโนโลยีจากชาวตะวันตก โดยเฉพาะการทำปืนใหญ่ ทำให้กิจการหล่อปืนใหญ่ของเมืองปัตตานีมีชื่อเสียงเป็นอย่างมาก พญาอินทรีราเสียชีวิตในปี พ.ศ. 2073 พระศพของพระองค์ถูกนำมาฝังไว้ที่สุสานอัลมร์โฮม ตำบลบาราโหม มาจากคำว่า บัรโฮมหรืออัลบัรโฮม ซึ่งแปลว่า ผู้ที่กลับไปหาอัลลอฮ์ หรือ ผู้ล่วงลับไปแล้ว เป็นที่ตั้ง สุสานหลวง ซึ่งมีหลักบานทางประวัติศาสตร์และปัจจุบันคือ สุสานพญาอินทรีรา และมัสยิดปราชญ์ที่มีผลงานด้านการเขียนวิชาการอิสลามหลายแขนงได้รับยอมรับ ว่าเป็นไข่มุกทางวิชาการแห่งนุซันดารา (หมู่เกาะมลายูและโลกอิสลาม)ตำราของท่านยังคงใช้อยู่ในปัจจุบัน บาราโหมมีคลองปาเระไหลผ่านเชื่อมสู่อ่าวปัตตานี จึงเหมาะสมต่อการเป็นท่าเรือขนถ่ายสินค้าระหว่างโลกตะวันออกกับโลกตะวันตก นับเป็นท่าเรือคู่ค้ำกับท่าเรืออิราโตะของประเทศญี่ปุ่น สมัยราชินีฮิยาการคำพาณิชยรุ่งเรืองจากการเป็นเมืองท่าจนทำให้ปัตตานี เป็นที่รู้จักทั่วโลก มีบริษัทจากอินเดียฮอลันดามาตั้งสถานการค้า ในสมัยนี้เองที่การผลิตถ้วยโอโอะซามได้แพร่หลายมายังปัตตานีตามธรรมชาติของการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมจึงปรากฏจากเตาเผาและเศษเรื่องถ้วยกระจัดกระจายอยู่ในชุมชน

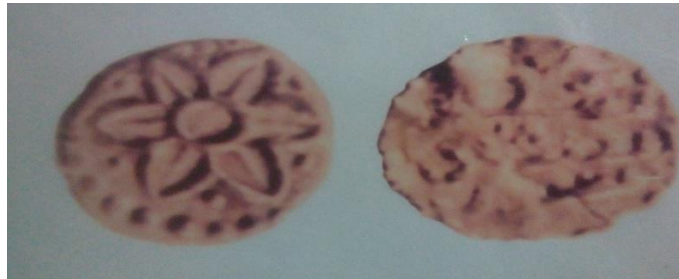
2) สุสานพญาอินทรีรา สุสานพญาอินทรีรา มุสลิมคนแรกของปัตตานี ตั้งอยู่ที่บ้านปาเระ ตำบลบาราโหม อำเภอเมืองปัตตานี เหนือหลุมฝังศพมีหินแกรนิตสลักเป็นรูปก้อนเมฆ และมีอักษรภาษาอาหรับกำกับอยู่บริเวณนี้เคยขุดพบเครื่องใช้ของคนรุ่นโบราณมากมาย สุสานพญาอินทรีรา หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า ภูโบราณมะรือเก๊ะ” เป็นสถานที่ฝังพระศพของอดีตกษัตริย์ราชวงศ์โกตามหิษัย ซึ่งกษัตริย์องค์นี้เป็นผู้สร้างเมืองปัตตานีดารุสลาม (นครแห่งสันติ) ขึ้นระหว่างปี พ.ศ. 2012-2057 เพื่อใช้เป็นเมืองท่าทำการค้าขายกับนานาประเทศ และเป็นกษัตริย์องค์แรกที่เปลี่ยนจากการนับถือศาสนาพุทธ เข้ารับศาสนาอิสลาม หลังจากเข้ารับนับถือศาสนาอิสลามแล้ว เถลิงพระนามใหม่ว่า สุลต่านอิสมาอิล ซาห์ สุสานแห่งนี้มีแนวหรือหินเหนือหลุมฝังศพที่แกะสลักลวดลายงดงามเก่าแก่ที่สุดในปัตตานี สุสาน รាយาสตรีชื่อ รាយาฮิยา ปิรู และอูง สุสานทั้งสองเรียกรวมกันว่าสุสานมร์โฮมหรือสุสานหลวง นอกจากนี้ยังปรากฏประตูเมืองเก่าเรียกว่าประตูช้างหลงเหลือให้เห็น รวมทั้งบ่อน้ำเก่าบริเวณบ้านของแซะห์ ดาอุด นักปราชญ์อิสลามผู้เขียนตำราทางศาสนาจนมีชื่อเสียงร่ำลือทั่วโลก พี่น้องมุสลิมนานาชาติเดินทางมาเยี่ยมชมบ่อน้ำแห่งนี้ เพื่อรำลึกถึงปรมาจารย์ที่พวกเขาได้ยึดตามของท่านเป็นหลักแห่งศรัทธา

3) เหรียญดินาร์มาตาฮารี บริเวณเมืองปัตตานีเคยเป็นที่ตั้งแคว้นลังกาสุกะมาก่อน จึงมีความเจริญจากการค้ากับต่างชาติ ที่ติดต่อกันมาเป็นเวลานาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยอยุธยา ได้มีการผลิตเหรียญทองขึ้นใช้เรียกว่า “เหรียญคุปิง” มีขนาด 9-10 มิลลิเมตร แบ่งออกเป็น 3 ชนิด ได้แก่

- **เหรียญวัว** เป็นเหรียญทอง ด้านหนึ่งเป็นรูปวัวหงส์ขึ้นท้องฟ้าระหว่างพระอาทิตย์ และพระจันทร์ล้อมด้วยจุดไข่ปลา ส่วนอีกด้านหนึ่งเป็นอักษรอารบิก อ่านว่า “มาริดอัลอาดีล” หมายถึง รាយาผู้ยุติธรรม คำว่า “อัลอาดีล” หมายถึง “ความยุติธรรม” เมืองปัตตานีมีตราประจำเมืองเป็นรูปวัว ซึ่งใช้มาตั้งแต่ครั้งปัตตานีเป็น 1 ในเมืองนักรัศของแคว้นนครศรีธรรมราช

- **เหรียญพระอาทิตย์** เรียกกันว่า “เหรียญดินาร์มาตาสารี” เป็นเหรียญทอง ด้านหนึ่งเป็นรูปพระอาทิตย์ มีรัศมี 4 - 8 เส้น คล้ายรูปดอกไม้ อีกด้านหนึ่งมีอักษรอารบิก ที่มีข้อความเหมือนกับเหรียญวัว ซึ่งเหรียญนี้พบมากในชุมชน

- **เหรียญอักษรอารบิก** เป็นเหรียญทองที่มีชื่อรายาผู้ครองนครด้านหนึ่ง อีกด้านหนึ่งมีอักษรอารบิก ที่มีข้อความเหมือนกับเหรียญวัว

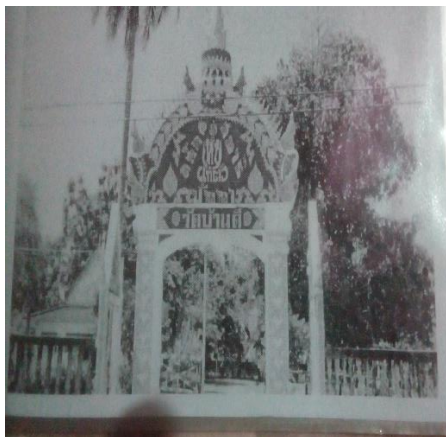
- 4) **การทำวาวูบลั่น** ซึ่งตำบลบาราโหมขึ้นชื่อเรื่องวาวูเป็นอย่างมาก เพราะเคยแข่งขันชนะในระดับ 3 จังหวัด ไม่ว่าจะเป็นการแข่งขันทักษะหรือความสวยงาม วาวูที่นี้ก็ไม่เคยแพ้ที่ไหนมาก่อน นอกจากวาวูบลั่นแล้วยังมี วาวูดอกขบา วาวูมลายูพื้นบ้าน วาวูนก วาวูโนราห์ วาวูลาแย เป็นต้น สำหรับวิธีการผลิตวาวูนั้น ใช้ไม้ไผ่มาเหลาโดยใช้มีดเหลาที่ใช้ทำวาวูโดยเฉพาะ สีที่ใช้คือสีโปสเตอร์วาดลวดลาย ระยะเวลาการทำขึ้นอยู่กับชนิดและขนาดของวาวู ใช้เวลาตั้งแต่ 20 วัน - 1 เดือน

5) **กระต่ายขูดมะพร้าว** ภาษาถิ่นเรียกว่า กอแร เป็นภูมิปัญญาที่เกิดขึ้นโดยการคิดค้นของชาวบ้านเอง ได้แนวคิดมาจากขูดน้ำตราสิงห์ที่ตนพบจึงเกิดเป็น กระต่ายขูดมะพร้าวที่มีทุกขนาดหลายลวดลายจนถึงปัจจุบัน

6) **เชิงชายและจั่วบ้าน** เป็นศิลปะตกแต่งบ้านในอดีต บ้านที่ตกแต่งเชิงชายและจั่วบ้านจะบ่งบอกถึงการมีฐานะของเจ้าของบ้าน ส่วนหลังคาบ้านจะมีอยู่ 2 แบบ แบบที่ 1 เรียกว่า หลังคาแบบลิหะมะ แบบที่ 2 เรียกว่า หลังคาแบบลาลอ การสร้างบ้านของคนสมัยก่อนจะทำข้างล่างทั้งหมด แต่ละจุดที่จะเชื่อมต่อกันจะ

เขียนตัวเลขกำกับไว้ เมื่อทำเสร็จจะทำการประกอบเข้าด้วยกันโดยไม่ใช้ตะปูเลย แต่เป็นการใช้ไม้เสียบเข้ารูที่เจาะเตรียมไว้ บางจุดไม่ได้ใช้ตะปูและไม้เสียบเลย

7) **พระธาตุเจรัดี** เป็นพระธาตุเจรัดีที่กลุ่มชน ขวามอญได้ขออนุญาตจากเจ้าเมือง พญาอินทรา เพื่อสร้างเจรัดีไว้เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ และไว้กราบไหว้บูชา กลุ่มชนขวามอญนี้ เป็นกลุ่มชนที่เจ้าเมืองอยุธยา มอบให้เป็นบรรณาการแก่ พญาอินทรา เพื่อไว้เป็นคนเลี้ยงช้าง พระธาตุเจรัดีนี้มีอายุประมาณ 400 ปี ซึ่งตั้งอยู่ที่วัดบ้านดี ตำบลบาราโหม อ.เมือง จ.ปัตตานี

วัดบ้านดี

พระธาตุเจรัดีวัดบ้านดี

4.1.6 การเปลี่ยนแปลงและผลกระทบที่เกิดขึ้นในชุมชน

จากการศึกษาวิจัยของ พิริยา จินตามณี (2556) เรื่องแนวทางการจัดการพื้นที่ชุมชนและที่อยู่อาศัย กรณีศึกษา ตำบลบาราโหม อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี พบว่า การเปลี่ยนแปลงและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ภายในชุมชนตำบลบาราโหม เกิดขึ้นทั้งจากปัจจัยภายนอก และปัจจัยภายในชุมชนเอง ซึ่งสามารถแยกเป็นประเด็นได้ดังนี้

ตารางที่ 4.1 การเปลี่ยนแปลงและผลกระทบที่เกิดขึ้นในชุมชน

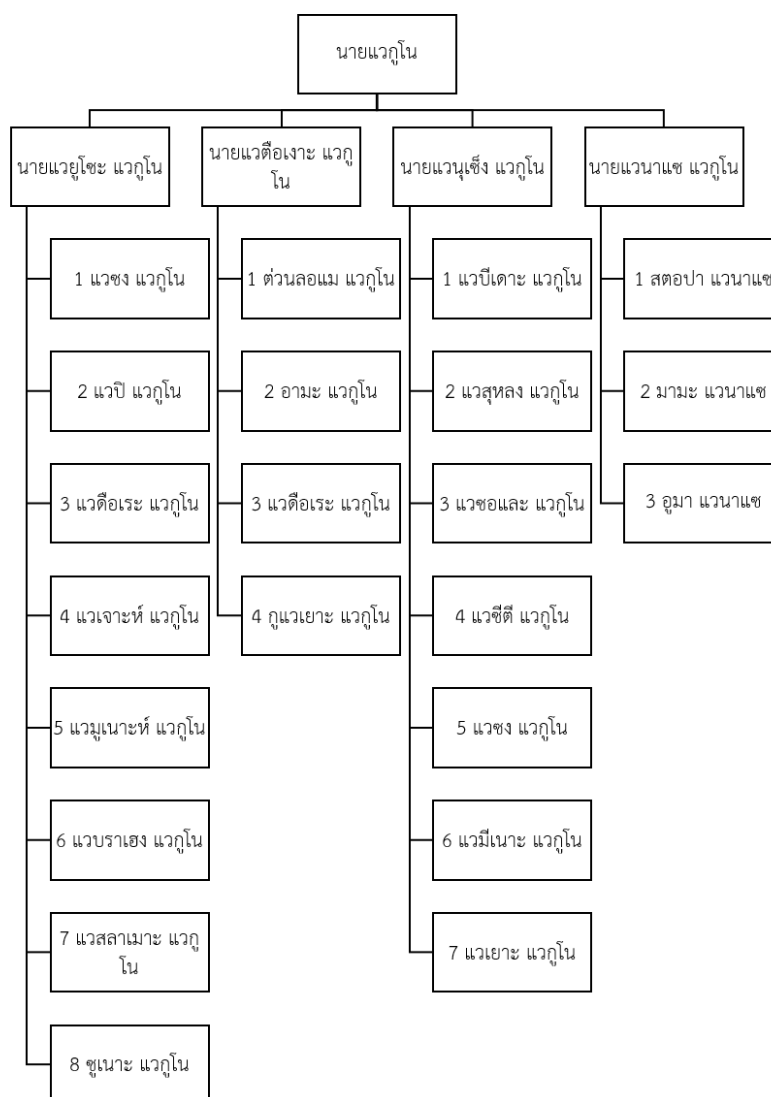
ประเด็น	อดีต	ปัจจุบัน	ผลกระทบ
การขยายตัวของประชากร	ประชากรมีน้อย ตั้งถิ่นฐานบริเวณริมน้ำเพื่อความสะดวกในการอุปโภคบริโภค และดำรงชีวิต	ประชากรเพิ่มมากขึ้น ขยายที่อยู่อาศัยออกไปในพื้นที่ว่างของชุมชน ที่อยู่อาศัยกระจายตัวตามแนวเส้นทางคมนาคม	ที่อยู่อาศัยกระจุกกระจายไม่เป็นระเบียบ บางจุดแออัด ทำให้เกิดปัญหาความสกปรก แออัด คับแคบ เป็นแหล่งเพาะเชื้อโรค
การใช้ทรัพยากร	ประชากรมีน้อย การใช้ทรัพยากรภายในชุมชนเพียงพอกับความต้องการของประชากร	ประชากรเพิ่มมากขึ้น ทรัพยากรภายในชุมชนไม่เพียงพอกับความต้องการของประชากร	ทรัพยากรภายในชุมชนถูกทำลายเพื่อตอบสนองความต้องการของประชากรในชุมชนที่เพิ่มมากขึ้น

ประเด็น	อดีต	ปัจจุบัน	ผลกระทบ
การประกอบอาชีพ	ประกอบอาชีพทำการประมง	ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป บางส่วนก็ไปทำงานที่ ประเทศมาเลเซีย	ผลจากการใช้ทรัพยากร อย่างไม่รู้คุณค่า ทำให้คนใน ชุมชนไม่มีงานทำ ต้องไป ทำงานที่ประเทศมาเลเซีย ทิ้งให้เยาวชนอยู่กับผู้สูงอายุ เยาวชนไม่เรียนหนังสือ เกิด การมั่วสุม
ความเป็นเมือง	ชุมชนชนบท	ชุมชนชานเมือง	ความเป็นเมืองรุกเข้ามาใน พื้นที่ ทำให้เกิดการรับเอา วัฒนธรรมจากภายนอกเข้า มาในชุมชน วัฒนธรรม ดั้งเดิมของชุมชน เลือน หายไป
ที่อยู่อาศัย	ไม่แออัด	แออัด และกระจุกกระจาย ไม่เป็นระเบียบ	เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา เช่น ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหายาเสพติด ปัญหา คุณภาพชีวิต เป็นต้น
	สร้างด้วยไม้ หลังคาดินเผา มี เอกลักษณ์เฉพาะตัว	สร้างด้วยคอนกรีต หลังคา กระเบื้องสำเร็จรูป	เอกลักษณ์การสร้างบ้านเรือน แบบดั้งเดิม หายไป แบบ สมัยใหม่มาแทนที่

4.2 สายสกุลสำคัญของคนบาราโหม

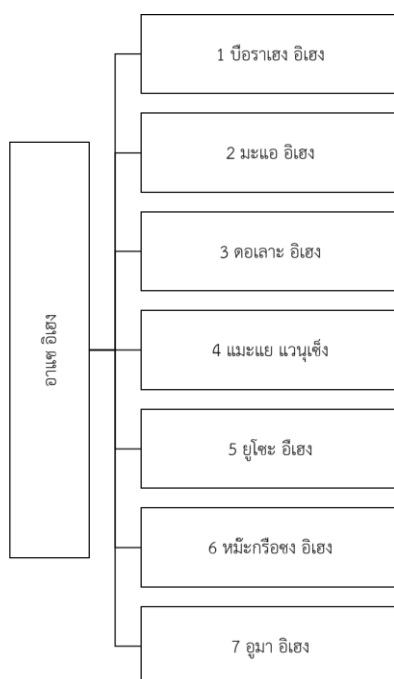
ก่อนหน้านี้ที่แยกเป็นตำบลบาราโหมมีผู้คนแต่งตั้งมาอะให้เป็นผู้ดูแลชาวบ้านในตำบลบาราโหม เมื่อแยกเป็นตำบลบาราโหมก็ค้นหาผู้นำ โดยให้นาย มาอะ เป็นผู้ใหญ่บ้านและลุงของผู้ใหญ่ลีที่มาจากเชื้อสายยะหริ่งซึ่งได้รับความไว้วางใจจากคนในตำบลบาราโหมให้เป็นผู้ใหญ่บ้านและเป็นที่กำนันของตำบลบาราโหม เมื่อได้รับเลือกให้เป็นผู้นำก็ให้เลือกสายตระกูล ๆ ละมาหนึ่งคนเพื่อมาเป็นผู้ช่วยกำนัน เวลามีข่าวสารแต่ละสายตระกูลก็กระจายข่าวชี้แจงกันเองหรือผิดใจทะเลาะกันจะตัวแทนที่กำนันเลือกมาแต่ละสายตระกูลให้เป็นผู้ช่วยมาช่วยไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ทำให้การปกครองดูแลชาวบ้านในตำบลบาราโหมแทบจะไม่มีเหตุการณ์เลยเหมือนไม่เสียบลูกขึ้นหลาย ๆ อันมารวมกันไม่สามารถทำให้มันหักได้เลย สายตระกูลใหญ่ ๆ ในบาราโหมมี ตระกูลแว กูโน รองลงมาตระกูลฮีเฮง และดอเฮง

4.2.1 สายตระกูลแวกโน

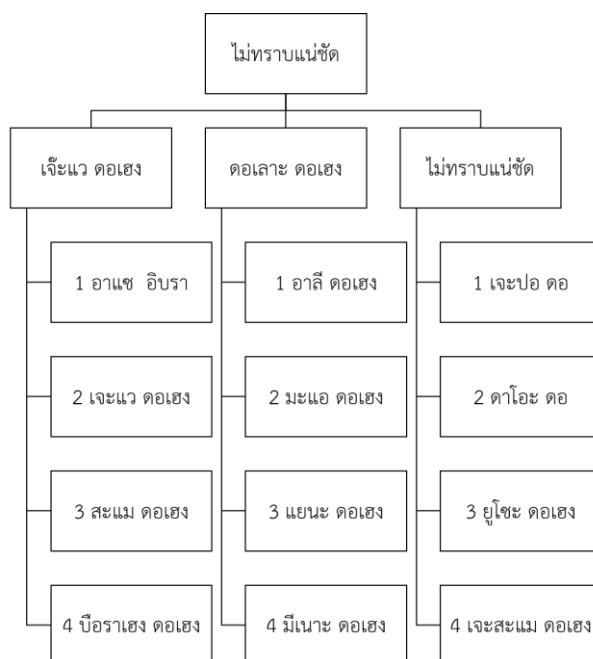
ภาพที่ 4.5 สายตระกูลแวกโน

4.2.2 สายตระกูลอิเเฮง

ภาพที่ 4.6 สายตระกูลอิเเฮง

4.2.3 สายตระกูลดอเฮง

ภาพที่ 4.7 สายตระกูลดอเฮง

4.2.4 ความสัมพันธ์ของสายตระกูล

สายสกุลหรือตระกูลไม่ว่า แวกโนหรือแวกโนหรือกโน ล้วนมาจากสายตระกูลเดียวกัน สกุล ดอเฮง หรืออเฮงก็เป็นเครือญาติกัน เนื่องจากสายตระกูลแวกโนมีแต่ผู้หญิงทำให้นามสกุลแวกโนหายไป เพราะต้องใช้ นามสกุลสามี ซึ่งตระกูลใหญ่อย่างตระกูลบาราโหมเอง ก็มีการแต่งงานกับตระกูลอื่น ๆ และแต่งงานภายใน สายตระกูลเดียวกัน สามารถแสดงข้อมูลได้ดังนี้

ตารางที่ 4.2 การเชื่อมโยงของสายตระกูล

ต้นสายตระกูล	สายตระกูลรุ่นที่ 2	สายตระกูลรุ่นที่ 3	สายตระกูลรุ่นที่ 4
นายแวกโยเซ แวกโน มีลูกทั้งหมด 7 คน 1. แวกชง แวกโน 2. แวกปี แวกโน 3. แวกตือระ แวกโน 4. แวกเจาะห์ แวกโน 5. แวกมูเนาะห์ แวกโน 6. แวกเฮง แวกโน 7. ชูเนาะ แวกโน 8. แวกสลาเมาะ แวกโน	1. แวกชง แวกโน มีลูกทั้งหมด 4 คน - แวกเสาะ - แวกเยาะห์ - จิอะห์ - ยูโซะ	1. แวกเสาะ มีลูกทั้งหมด 3 คน ได้แก่ สื่อนะห์, นูซี, และ รือฮาดี 2. แวกเยาะห์ มีลูกทั้งหมด 8 คน ได้แก่ มะนาเซ, จาลี, ซี ยะห์, ปารีตะห์, ซอนะ, มูฮัม มะ, รุสลัง และอิบรอเฮง 3. จิอะห์ มีลูกทั้งหมด 6 คน ได้แก่ นูรมา, อับดุลกอเดร์ (เจาะห์), บุกอรี, ซาปานิ, ฟิต ดาร์ส และนาลีเราะห์ 4. ยูโซะ มีลูกทั้งหมด 1 คน คือ ไชดี	
	2. แวกปี แวกโน มีลูกทั้งหมด 4 คน - อารง - แมแม - แวกมามู - แวกมีเนาะ	1. อารง มีลูกทั้งหมด 7 คน ได้แก่ แมะชง, กอเซง, อารี, รือกีเยาะห์, แยนะ, อามีเนาะ และมูฮำมัด 2. แมแม มีลูกทั้งหมด 4 คน ได้แก่ แวกมะ, อิบรอเฮง, สอ เฮาะ, และแวกเนาะห์ 3. แวกมามู มีลูกทั้งหมด 8 คน มีได้แก่ ปีเสาะ, ปาตีมะห์, กา รียา, ซาปูเราะห์, ยือรีเยาะ, ยามีละห์, ชุกิฟลี และ อามี เนาะ	อามีเนาะ แวกโน มีลูก 8 คน - ซาการียา แวกโน - ปีเสาะ แวกโน - ปาตีเมาะ แวกโน - ซาปูเราะห์ แวกโน - ยือรีเยาะ แวกโน - ยามีละห์ แวกโน - ชุกิฟลี แวกโน - อามีเนาะ แวกโน

ต้นสายตระกูล	สายตระกูลรุ่นที่ 2	สายตระกูลรุ่นที่ 3	สายตระกูลรุ่นที่ 4
		4. แวมี่เนาะ มีลูก 1 คน คือ รอปียะห์	
	3. แวดือเระ แวกูโน มีลูก 8 คน - แกะเยาะห์ - แกะเสาะ - แวดอเลาะห์ - ยียะห์ - มะรอะเซะ - แวกูโซ๊ะ - แวดี้เมาะห์ - แกะนะ		
	4. แวเจาะ แวกูโน มีลูก 4 คน - เจมะ ตามะ - ดุลเลาะ ตามะ - แกะแย ตามะ - แกะเมาะ ตามะ	1. เจมะ ตามะ มีลูกทั้งหมด 4 คน ได้แก่ ฮาสีอนะห์, มะรุติง, อตินันต์, นัสเราะ 2. อับดุลเลาะ ตามะ (ไม่ทราบ) 3. แกะแย ตามะ (ไม่ทราบ) 4. แกะเมาะ ตามะ (ไม่ทราบ)	
	5. แวมูเนาะ แวกูโน มีลูก 8 คน - เสีย - แกะเยาะ - แกะเมาะ - แบมะ - แวเฮง - ยียะห์ - ฮาสนะห์ - ชูนี	1. เสีย มีลูกทั้งหมด 4 คน ได้แก่ ไม่ทราบแน่ชัด, มะรุติง สารนัย, เฮง, รอซีตาร์ สารนัย 2. แกะเยาะ แวกูโน มีลูกทั้งหมด 6 คน ได้แก่ <u>อานิตา</u> , กอเซง, <u>นุรมา</u> , มะรอะเซะ, รุสนี และวีรดา 3. แกะเมาะ แวกูโน มีลูก 3 คน ได้แก่ <u>รอยาลี</u> , ประเสริฐ, สารีปะห์ 4. แบมะ แวกูโน มีลูก 4 คน ได้แก่ อตินันต์, สุไลมาน, ฟารีดา และ หลิง (ไม่ทราบชื่อแน่ชัด) 5. แวเฮง แวกูโน มีลูก 4 คน ได้แก่ แวลาเมาะ, แวสลาเมาะ, คอริเยาะ และยูโซ๊ะ	<u>อานิตา</u> แวกู มีลูก 4 คน - อิมรอม หะยีมะแซ - อัลฟรดี หะยีมะแซ - อารีซา หะยีมะแซ - ไม่ทราบแน่ชัด <u>นุรมา</u> แวกู มีลูก 5 คน - ชูวารี อีเฮง - อาบัง อีเฮง - อาฟีก อีเฮง - อามิรุ อีเฮง - หลิง (ไม่ทราบชื่อแน่ชัด) <u>รอยาลี</u> สารนัย - คอรู - อาลิฟ - อานิส - ตัสนิม - หลิง (ไม่ทราบชื่อแน่ชัด)

ต้นสายตระกูล	สายตระกูลรุ่นที่ 2	สายตระกูลรุ่นที่ 3	สายตระกูลรุ่นที่ 4
		6. ชูนี้ แวกุโน มีลูก 3 คน (ไม่ทราบชื่อแน่ชัด)	- หลิง (ไม่ทราบชื่อแน่ชัด)
	6. ชูเนาะ แวกุโน มีลูก 1 คน - แกะเมาะ		
	7. แวสลาเมาะ แวกุโน มีลูก 4 คน - แม่แยะ - จิแม่ - แบละเห่ - แบละเฮง		
นายแวนเซง แวกุโน มีลูกทั้งหมด 7 คน 1. แวสุหลง แวกุโน 2. นางปีเตาะ แวกุโน 3. แวซอและ แวกุโน 4. แวซีตี แวกุโน 5. แวซง แวกุโน 6. มีเนาะ แวกุโน 7. แวเยาะ แวกุโน	1. แวสุหลง แวกุโน มีลูก 2 คน - แวเสาะ แวกุโน - แวอาแซ แวกุโน	1. อูสมาน ดอเฮง มีลูกทั้งหมด 7 คน ได้แก่ แวสะมะแอ, มาฮามะ, แวยาร์, แวซง, มะรือเซะ, อับดุลลาฮี และแวเยาะ 2. แวอาแซ แวกุโน แต่งงาน 2 ครั้ง มีลูก 5 คน ได้แก่ อายิเยห์ รอปืออาห์ อางมัน ยากาเรีย และแวอับดุลเลาะ	1. อายิเยห์ มีลูก 3 คน ได้แก่ ชูไรดา เบญญาจาก และอีก 2 คนไม่ทราบชื่อ 2. รอปืออาห์ มีลูก 5 คน ได้แก่ (นามสกุลมะรือแม) นุรฮัยนี, ตร์มีซี, รวยดา, ชูไฮลา และ แวฮาซัน 3. อางมัน มีลูก 2 คน ได้แก่ นุรฮิซาน และมุฮัมมัดรุสลา 4. ยากาเรีย มีลูก 1 คน ได้แก่ วันมุฮัมมัดไซฟุดดิน
	2. นางปีเตาะ แวกุโน แต่งงานกับตระกูล นายดอเลาะ ดอเฮง มีลูก 4 คน - รอยาลี - มะแอ - (ไม่ทราบชื่อแน่ชัด) - (ไม่ทราบชื่อแน่ชัด)	1. รอยาลี มีลูก 2 คน ได้แก่ สะอูตี และรอกียะ	
	3. แวซีตี แวกุโน แต่งงานกับตระกูล อับดุลรอมาน อีเฮง มีลูก 5 คน - แวโยชะ - มะแอ	1. แวโยชะ มีลูกทั้งหมด 9 คน ได้แก่ มาฮามัดรอยี นุริยะ อาอีเสาะ ฮาวาตี รุสนี นรูกา มาลา ฮานีชะ ซุลกิฟลี และนัสมี	

ต้นสายตระกูล	สายตระกูลรุ่นที่ 2	สายตระกูลรุ่นที่ 3	สายตระกูลรุ่นที่ 4
	- หมะกรือซง - คอลีเยาะ - อับดุลเลาะ	2. มะแอ ลูกทั้งหมด 10 คน ได้แก่ แวเสาะ อับดุลมุฮัยมี แวลี แวยูโซะ แวแย แวเลาะ แวนะ แวอุสมาน และแวยะห์ 3. หมะกรือซง ลูกทั้งหมด 6 คน ใช้นามสกุลยูนูแม ได้แก่ รุสดี มะสารี นูรอูตตาร์ ฟาตัส นาอีมะ และอุสมัต 4. คอลีเยาะ มีลูกทั้งหมด 2 คน ได้แก่ อัฟนาน และ(ไม่ทราบชื่อแน่ชัด)	
	4. แวซง แวกูโน มีลูก 5 คน - ยะห์ - รือฮานิง - แบดิง - เจ๊ะเยาะ - แบมะ	1. รือฮานิง มีลูกทั้งหมด 6 คน ได้แก่ ตูลเลาะ เสาะ ดะห์ มิง พะห์ และตัมมีซี 2. เจ๊ะเยาะ มีลูก 2 คน คือฮาซัน และฮากีม 3. แบมะ มีลูก 1 คน คือ ปาดิเมาะ	ปาดิเมาะ มีลูก 3 คน ได้แก่ นัสรียา นารีม และอายูนี
	5. แวซอและ แวกูโน มีลูกทั้งหมด 4 คน - แมะซง - ลาตีปะ - ยามีละห์ - คอรีเยาะ	1. แมะซง มีลูก 6 คน ได้แก่ วันฮัสนะห์ แวอาแซ แวแย แวนะ แวนะ และแวยะห์ 2. ลาตีปะห์ มีลูก 5 คน ได้แก่ กัสมะห์ อาลีมีน ฮายาตี ปายี ยะห์ และปาดิละห์ 3. ฮามีละห์ มีลูก 5 คน ได้แก่ แวชะห์ แวซอบรี แวอุเซ็ง แวซอกีฟ และแวซาวาวี	
	6. แวมินะห์ แวกูโน มีลูก 8 คน แต่งงานกับ แวดือเราะ แวกูโน ได้แก่ - แกะเยาะห์ - แกะเสาะห์ - แวดอเลาะห์ - ยียะห์ - มะรอเซะ - แวยูโซะ		

ต้นสายตระกูล	สายตระกูลรุ่นที่ 2	สายตระกูลรุ่นที่ 3	สายตระกูลรุ่นที่ 4
	- แวตีเมาะห์ - แกะนะ		
	7. แวเยาะแวกูโน มีลูกทั้งหมด 6 คน ได้แก่ - ปีเสาะ สามะ - อับดลูกอเดร์ สามะ - อับดุลเลาะ สามะ - ยูโซะ สามะ - สาปีนะห์ สามะ - ฮาลีเมาะ สามะ	1. ปีเสาะ มีลูกทั้งหมด 10 คน ใช้นามสกุล อุมาร์ ได้แก่ รอกีเยาะ อามีเนาะ ยามีละห์ อิมรอม อาซีซะห์ ฮามีตะห์ อับเสาะ ลาตีพะห์ มูฮัมมัด และนาอีม๊ะ 2. อับดลูกอเดร์ มีลูกทั้งหมด 5 คน ได้แก่ นูรียะห์ ฮาปียะห์ ซูโฮมี มูฮัมมัดไซดี และซุวารี 3. อับดุลเลาะ มีลูกทั้งหมด 4 คน ได้แก่ อับดุล นูรียะห์ ปาตีเมาะ และนุรคอเราะห์ 4. ยูโซะ มีลูกทั้งหมด 4 คน ได้แก่ รุสนี สุไลมาน และอีก 2 คนยังไม่ทราบชื่อ 5. สาปีนะห์ มีลูกทั้งหมด 2 คน ได้แก่ ฮุสนี และนุรวาตี 6. ฮาลีเมาะ มีลูกทั้งหมด 6 คน ได้แก่ มารินา ไรฮา ไชวาน นาวาวี ชาย (ยังไม่ทราบชื่อ) และหญิง (ยังไม่ทราบชื่อ)	
นายแวเตอเงาะ แวกูโน มีลูกทั้งหมด 4 คน 1. แวลอแม แวกูโน 2. แวมามะ แวกูโน 3. นายแวตือเระ แวกูโน 4. นางกูเยาะ แวกูโน	1. แวลอแม แวกูโน มีลูกทั้งหมด 4 คน ได้แก่ - หม๊ะกรือซง ยูนุ์ - สะอูตี ยูนุ์ มีลูก 3 คน - กอเซง ยูนุ์ มีลูก 4 คน - มะรอยี ยูนุ์	1. หม๊ะกรือซง มีลูกทั้งหมด 6 คนใช้นามสกุล เบญญากาจ ได้แก่ สาปีนะห์ ฮาซัน อิบรอเฮง อับดุลเลาะ อับเสาะ และปาตีเมาะ	
นายแวนาแซ แวกูโน มีลูกทั้งหมด 3 คน 1 นาย สตอปา แวนาแซ 2.นาย มามะ แวนาแซ 3. นาย อูมา แวนาแซ	1. สตอปา แวนาแซ มีลูกทั้งหมด 12 คน ได้แก่ -แมะเยาะ,ดอเลาะ,การิยา,กัรโน,เลตา,มื่อลี,บอเฮง,มิซี,ซีดี,ลีนา,นानी,ซีตะห์		

ต้นสายตระกูล	สายตระกูลรุ่นที่ 2	สายตระกูลรุ่นที่ 3	สายตระกูลรุ่นที่ 4
	2.มามะ แวนาแซ มีลูกทั้งหมด 6 คน ได้แก่ -อาแซ ,รุสลัม,รอหมีะ,ปาตีเมาะ ฮานา,อับดุลเลาะ 3.อูมา แวนาแซ มีลูก 9 คน -บอรี,รอปี,ฮาซัน,คอเล็บ,บีฮิ ,ยูโซะ,นุรีซัน,อายูรา,นุรฮายาตี		

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาศักยภาพประวัติศาสตร์และบริบทชุมชนบาราโหมตำบลบาราโหม อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี เป็นการศึกษาเพื่อให้ทราบถึงข้อมูลประวัติความเป็นมาของชุมชน รวมถึงสายตระกูลต่าง ๆ ที่มีความเชื่อมโยงกันภายในชุมชน รวมถึงศักยภาพด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวในการขับเคลื่อนการพัฒนาในอนาคตตามวัตถุประสงค์ของโครงการดังนี้

5.1 บริบทชุมชนและประวัติศาสตร์จากอดีตสู่ปัจจุบัน

การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนของคนบาราโหม มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ยาวนาน มีความสำคัญในฐานะเป็นท่าเรือสำคัญของรัฐปัตตานี ในการค้าขายและขนส่งสินค้ากับชาวตะวันตก ในอดีตพื้นที่ถูกรวมอยู่ในตำบลตันหยงลุโละ และแยกตัวออกมาตั้งเป็นตำบลบาราโหม มีทั้งหมด 3 หมู่บ้าน เนื่องจากพื้นที่มีการขยายตัวของประชากรเพิ่มขึ้น ลักษณะบ้านเรือนมีรูปแบบเปลี่ยนไปจากเดิม ตามกระแสของการพัฒนาที่เข้ามาในชุมชนและสภาพเศรษฐกิจในชุมชน พื้นที่บ้านปาละเป็นพื้นที่ที่มีการตั้งบ้านเรือนในลักษณะกระจุกตัวมากที่สุดในปัจจุบัน นั้นเป็นเพราะวัฒนธรรมของชาวไทยมุสลิม มีความผูกพันระหว่างญาติพี่น้อง เคร่งครัดในการนับถือศาสนา มีมัสยิดเป็นศูนย์กลางนับถือผู้นำทางศาสนา ลักษณะเช่นนี้ชาวไทยมุสลิมจึงนิยมปลูกบ้านเรือนอยู่กันเป็นกลุ่มใกล้มัสยิด ในละแวกบ้าน 5 หลัง จะมีบ่อน้ำใช้ 1 บ่อ ปัจจุบันเหลือไม่กี่บ่อที่ยังใช้ประโยชน์ได้ บ้างบ่อน้ำเน่าเสียมีกลิ่น บ้างบ่อน้ำถูกถมเหลือแต่ขอบบ่อ การดำรงวิถีชีวิตในอดีตของชาวบาราโหมส่วนใหญ่ประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านเป็นหลัก รองลงมาคือการทำนาเกลือ และในอดีตพื้นที่เคยมีชาวบ้านส่วนหนึ่งปลูกข้าว แต่ได้เปลี่ยนไปทำนาเกลือกันหมด การอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนมีความสัมพันธ์ในเชิงเครือญาติค่อนข้างสูง เนื่องจากมีสายตระกูลไม่กี่ตระกูล การประมงในอดีตนิยมออกเรือโดยใช้เรือใบ และออกทำประมงเพื่อการดำรงชีพอยู่บนฐานความพอเพียงของครอบครัว และยึดหลักของการแบ่งปันบนฐานคำสอนของศาสนาอิสลาม แต่ปัจจุบันการทำอาชีพประมงมีน้อยลง ลูกหลานขาดการสืบทอด และส่วนใหญ่ไปทำงานรับจ้างในเมืองและร้านอาหารในมาเลเซีย นอกจากประมงแล้ว การทำนาเกลือก็ถือว่าเป็นอีกหนึ่งอาชีพหลักของคนสมัยก่อน ผลผลิตในแต่ละปีจะถูกคิดอัตราส่วนตามหลักศาสนาและแบ่งปันให้กับชาวบ้านที่ไม่ได้ทำนาเกลือ เป็นการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ให้กันและกัน และเพื่อเป็นการสร้างความสามัคคี สร้างจิตสำนึก สร้างความอาหารต่อกัน ปัจจุบันอาชีพนี้มีลดน้อยลงเช่นกัน เนื่องจากปัจจัยด้านที่ดินถูกเปลี่ยนมือให้กับนายทุนภายนอก พื้นที่ส่วนใหญ่ถูกเปลี่ยนเป็นนาุ้ง จนเกิดปัญหาสภาพทรัพยากรเสื่อมโทรมตามมา ส่งผลให้คนในชุมชนต้องออกไปทำงานต่างพื้นที่มากขึ้น เนื่องจากอยู่ในชุมชนก็ไม่มีอาชีพทำกิน จากข้อมูลสะท้อนให้เห็นถึงความ

เปลี่ยนแปลงบริบทชุมชนปาละ ที่เปลี่ยนไปตามกระแสการพัฒนาที่รุกคืบเข้ามาในพื้นที่ โดยที่ชุมชนขาดการวางแผนรองรับ ส่งผลให้สภาพสังคม การประกอบอาชีพ และการถือครองที่ดินเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เกิดการพัฒนาจากผู้ถือครองที่ดินโดยไร้การควบคุม ส่งผลให้เกิดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้นในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งน้ำเสียและสารเคมีจากการเลี้ยงกุ้ง การทำการประมงพื้นบ้านลดจำนวนน้อยลง เนื่องจากสภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมหาปลาได้ยากขึ้น คนหนุ่มสาวจึงหันเหไปทำงานรับจ้างนอกชุมชนมากขึ้น ในปัจจุบันชาวตำบลบาราโหมไม่มีการปลูกข้าวแล้ว เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวได้กลายเป็นนาุ้ง อาชีพทางด้านเกษตรกรรมและการประมงเริ่มลดลง มีการออกไปทำงานยังต่างถิ่น โดยเฉพาะประเทศมาเลเซีย ส่วนคนที่ไม่ไปประกอบอาชีพที่มาเลเซียก็ได้ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไปภายในชุมชน รายได้เฉลี่ยของคนในชุมชนจึงอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างต่ำ

ในอดีตแม้จะมีความขัดแย้งเกิดขึ้นบ้างในระบบสังคมของชุมชน แต่ก็ถูกแก้ไขด้วยสายสัมพันธ์ของเครือญาติ ในระบบการปกครองโดยมีกำนันเป็นผู้นำในสมัยนั้นเสนอให้เอาตระกูลละ 1 ตระกูลมาเป็นผู้ช่วยสารวัตรกำนัน เช่น ตระกูล แกกโน ดอเฮง อีเฮง ฯลฯ เพื่อไม่ให้เกิดความแตกแยกในชุมชน ผู้ใหญ่สี่ ยังเล่าต่ออีกว่า บ้านสมัยนั้นอยู่อย่างสามัคคี ชุมชนอยู่อย่างสงบไม่ทะเลาะถ้าวูกหลานบ้านไหนทะเลาะกัน ผู้ใหญ่ทั้ง 2 ฝ่ายต่างจะลงโทษตีตักเตือนลูกของตนเองและบอกกล่าวห้ามทะเลาะกัน แต่อย่างไรก็ดีปัจจุบันการเมืองท้องถิ่นถือเป็นปัจจัยสำคัญที่สร้างความแตกแยกให้กับคนในชุมชน รวมไปถึงระหว่างเครือญาติด้วยกันเอง

ศาสนาและการเปลี่ยนผ่านสู่ฐานความรู้ มัสยิดถือเป็นศูนย์กลางของคนในชุมชน คนในชุมชนร่วมกันสร้างด้วยน้ำพักน้ำแรงของคนในชุมชน จากอดีตถึงปัจจุบันมีการผลัดเปลี่ยนผู้นำศาสนามาด้วยกันทั้งหมด 3 รุ่น อย่างไรก็ตามในแง่ของศาสนาเองก็มีความขัดแย้งกันพอสมควร เนื่องจากการแก่งแย่งในการดำรงตำแหน่งผู้นำทางศาสนา แต่ปัจจุบันปัญหาเหล่านั้น ถูกแก้ไขโดยกลุ่มคนหนุ่มได้ก่อตั้งเป็นชมรมในหมู่บ้านเวลานั้น คือ ชมรมเปอฆอด (ชมรมคนหนุ่ม) เพื่อเชื่อมสัมพันธ์ให้กับคนในชุมชน เมื่อทุกอย่างลงตัว คนในชุมชนตระหนักถึงพื้นฐานองค์ความรู้ การสร้างโรงเรียนตาตีกา เพื่อเป็นพื้นที่ศึกษาเรียนรู้ด้านศาสนาให้กับเยาวชนจึงเกิดขึ้นเป็นโรงเรียนบ้านปาละ

พิธีกรรมประเพณีสำคัญ ที่ยังมีการทำและปฏิบัติอยู่สายตระกูลเชื้อเจ้าคนนายคน จะมีการทำเรื่องของพิธีกรรม อย่างพิธีกรรมการเข้าสู่ันต์ การทำพิธีขอขมาปู่ย่าตายาย พิธีกรรมการไหว้เจ้าที่จะมีผู้ดูแล 1) ประเพณีการเกิด ประเพณีแต่งงาน ประเพณีวันเมาลิต ประเพณีทำศพ การบริจาคซากาต ในด้านภูมิปัญญา ขนบโบราณบางอย่างก็ได้หายไปแล้วเพราะความหวงสูตรขนมและขาดการสืบทอด ตอนนี้เหลือไม่กี่คนที่ทำขนมโบราณเป็น อย่างเช่น ขนมปีตอ ขนมกอซู ขนมสาแบ ขนมบาตาบูโร๊ะ ขนมตือปนลือบอที่มีการผสมตะไคร้ ขมิ้นฯ ขนมหักจากมะพร้าว(กะทิ)เช่นกอละแม กือมงบอยอเป็นต้น ขนมบูโละมานิส จะเห็นได้ว่าชาวบ้านไม่ค่อยได้ให้ความสำคัญต่อการสืบทอดภูมิปัญญาเก่าแก่เท่าที่ควร

ประวัติศาสตร์สำคัญที่มีความเชื่อมโยงกับรัฐปัตตานี บาราโหมมีคลองปาเราะไหลผ่านเชื่อมสู่อ่าวปัตตานี จึงเหมาะสมต่อการเป็นท่าเรือขนถ่ายสินค้าระหว่างโลกตะวันออกกับโลกตะวันตก นับเป็นท่าเรือคู่ค้ากับท่าเรือฮิราโตะของประเทศญี่ปุ่น สมัยราชินีฮิยาการค้าพาณิชย์รุ่งเรืองจากการเป็นเมืองท่าจนทำให้ปัตตานีเป็นที่รู้จักทั่วโลก มีบริษัทจากอินเดีย ฮอลันดามาตั้งสถานีการค้า ในสมัยนี้เองที่การผลิตถ้วยโอโอะซามได้แพร่หลายมายังปัตตานีตามธรรมชาติของการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมจึงปรากฏซากเตาเผาและเศษเรื่องถ้วยกระจัดกระจายอยู่ในชุมชน มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับพญาอินทราหรือ “สุลต่านอิสมาอีล ชาร์” ปัจจุบันพื้นที่ชุมชน เป็นพื้นที่ตั้งของสุสานพญาอินทรา มุสลิมคนแรกของปัตตานี และมีฐานะเป็นเจ้าเมืองในสมัยอดีตกษัตริย์ราชวงศ์โกตามหิรัย ผู้สร้างเมืองปัตตานีดารุสลาม นอกนากนี้ยังเป็นพื้นที่ฝัง ฝังพระศพราชินี 3 องค์ ได้แก่ ราชินีฮิยา ราชินีปัฐ และราชินีอูง แห่งราชวงศ์ศรีวังษา ซึ่งปัจจุบันชาวบ้านช่วยกันดูแลรักษาเป็นอย่างดี

การเปลี่ยนแปลงและผลกระทบที่เกิดขึ้นในชุมชนในปัจจุบันมาจาก 5 ปัจจัยหลัก ได้แก่ การขยายตัวของประชากร การใช้ทรัพยากร การประกอบอาชีพ ความเป็นเมือง และที่อยู่อาศัย การขยายตัวของประชากรส่งผลให้มีการขยายที่อยู่อาศัยออกไปในพื้นที่ว่างของชุมชน ที่อยู่อาศัยกระจายตัวตามแนวเส้นทางคมนาคม และทรัพยากรไม่เพียงพอต่อความต้องการของประชากร ส่งผลต่อไปยังการเปลี่ยนแปลงการประกอบอาชีพจากการทำประมงและนาเกลือไปทำอาชีพรับจ้างทั่วไป บางส่วนก็ไปทำงานที่ประเทศมาเลเซีย สภาพชุมชนชนบทถูกเปลี่ยนเป็นสังคมชนเมือง บ้านเรือนมีความแออัดมากขึ้น ลักษณะบ้านเรือนเปลี่ยนไปเป็นรูปแบบสมัยใหม่

5.2 สายสกุลสำคัญของคนบาราโหม

ก่อนหน้าที่แยกเป็นตำบลบาราโหมมีผู้คนแต่งตั้งมาซะให้เป็นผู้ดูแลชาวบ้านในตำบลบาราโหม เมื่อแยกเป็นตำบลบาราโหมก็สันหาผู้นำ โดยให้นาย มาซะ เป็นผู้ใหญ่บ้านและลุงของผู้ใหญ่ลีที่มาจากเชื้อสายยะหริ่งซึ่งได้รับความไว้วางใจจากคนในตำบลบาราโหมให้เป็นผู้ใหญ่บ้านและเป็นการกำนันของตำบลบาราโหม เมื่อได้รับเลือกให้เป็นผู้มาก็ให้เลือกสายตระกูล ๆ ละมาหนึ่งคนเพื่อมาเป็นผู้ช่วยกำนัน เวลาที่มีข่าวสารแต่ละสายตระกูลก็กระจายข่าวชี้แจงกันเองหรือผิดใจทะเลาะกันจะตัวแทนที่กำนันเลือกมาแต่ละสายตระกูลให้เป็นผู้ช่วยมาช่วยไกลเกลี่ยข้อพิพาท ทำให้การปกครองดูแลชาวบ้านในตำบลบาราโหมแทบจะไม่มีเหตุการณ์เลยเหมือนไม่เสียลูกขึ้นหลาย ๆ อันมารวมกันไม่สามารถทำให้มันหักได้เลย สายตระกูลใหญ่ๆในบาราโหมมี ตระกูลแวกูโน รองลงมาตระกูลเฮง และตอเฮง สายสกุลหรือตระกูลไม่ว่า แวกูโนหรือแวกูโนหรือกุโน ล่วงมาจากสายตระกูลเดียวกัน สกุล ตอเฮงหรืออือเฮงก็เป็นเครือญาติกัน เนื่องจากสายตระกูลแวกูโนมีแต่ผู้หญิงทำให้นามสกุลแวกูโนหายไป เพราะต้องใช้นามสกุลสามี ซึ่งตระกูลใหญ่อย่างตระกูลแวกูโนเอง ก็มีการแต่งงานกับตระกูลอื่น ๆ และแต่งงานภายในสายตระกูลเดียวกัน การเกาะเกี่ยวในลักษณะของสายสัมพันธ์เครือญาติของชาวบาราโหมจึงมีค่อนข้างสูง

5.3 ผลกระทบจากการวิจัย

- **ผลกระทบต่อนักวิจัย** ตลอดระยะเวลา 1 ปีที่ทีมวิจัยได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล เพื่อศึกษาศักยภาพประวัติศาสตร์และบริบทชุมชนบาราโหมตำบลบาราโหม สิ่งที่ทีมวิจัยได้เรียนรู้ประกอบด้วย วิธีการทำงานเป็นทีม การประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการเชิญเข้าร่วมประชุม แต่สิ่งที่นักวิจัยไม่เคยรู้มาก่อนและเพิ่งได้เรียนรู้ในครั้งนี้ คือ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลงานวิจัยในแต่ละประเภทซึ่งขึ้นอยู่กับลักษณะของพื้นที่และงานวิจัยที่แตกต่างกันออกไป ส่วนคนในชุมชนซึ่งมีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรง คือ คนในชุมชนบาราโหมจากสภาพความเป็นอยู่ที่นั่นวันยิ่งผิดใจกันมากขึ้นเพราะเกมการเมือง ฉะนั้นจะได้รับทราบถึงข้อดีของงานวิจัยที่สามารถเข้าถึงคนในชุมชนจริง ๆ

- **ผลกระทบต่อชุมชน** ผลกระทบที่ขึ้นกับชุมชนหลังจากที่ได้ทำงานวิจัยในครั้งนี้ อาจยังเห็นภาพความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชนไม่มากนัก แต่กระบวนการวิจัยและข้อมูลที่ได้ก็สามารถพัฒนาทักษะนักวิจัยชุมชนและทำให้คนในชุมชนทราบถึงความเป็นมาของชุมชนตัวเองมากขึ้น รู้ถึงสายสัมพันธ์และการเชื่อมต่อของสายตระกูลต่าง ๆ จนนำมาซึ่งเครือญาติ และเกิดการพบปะพูดคุยเชื่อมความสัมพันธ์ให้กับคนในชุมชนมากขึ้น ซึ่งในอนาคตพื้นที่จะสามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวได้หรือไม่นั้น ต้องอาศัยการสร้างการมีส่วนร่วมให้กับคนในชุมชนมากขึ้น นอกจากนี้งานวิจัยยังมีส่วนช่วยในการเชื่อมโยงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชนให้เข้ามาพบปะพูดคุยกันมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นผู้สูงอายุ เยาวชน และหน่วยงานที่รับผิดชอบในพื้นที่

5.4 ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานโครงการวิจัย

- ปัญหาของนักวิจัย เนื่องจากเป็นนักวิจัยรุ่นใหม่ ไม่กล้าแสดงออกด้านความคิด ขาดความกล้าในการพูด ตีโจทย์ไม่แตก อย่างไรก็ตาม จะต้องฝึกหัดใช้ความคิดในการนำเสนอ ในการตั้งคำถามของงานวิจัย เพื่อนำไปปฏิบัติต่อไป เพื่อสร้างคนรุ่นใหม่มาแทนที่ให้เพิ่มมากขึ้น

- การวางบทบาทในการทำงานของนักวิจัยยังขาดความชัดเจน
- ปัญหาของแกนนำและทีมงาน ที่ไม่สามารถที่จะหาเวลามาลงพื้นที่ได้สม่ำเสมอ

5.5 ข้อเสนอแนะ

- ควรมีการศึกษาและจัดรวบและรื้อฟื้นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่หายไปให้กลับมา และจัดการองค์ความรู้ที่ได้ ถ่ายทอดให้กับคนในชุมชน
- ประเด็นสำคัญในการศึกษาครั้งต่อไปคือการศึกษาเพื่อจัดการที่มุ่งเน้นการพัฒนาด้านสังคมไม่ว่าจะเป็น การแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง การจัดการที่อยู่อาศัย และการทำให้คนรุ่นใหม่หันกลับมาทำงานที่บ้าน
- การพัฒนาศักยภาพบุคลากรในชุมชนหากในอนาคต ชุมชนมีการจัดการด้านการท่องเที่ยวเกิดขึ้น
- ควรมีการศึกษาและจัดทำข้อมูลประวัติศาสตร์ที่ชัดเจนและลงลึกมากกว่านี้ เนื่องจากครั้งนี้เป็นครั้งแรกที่ชุมชนทำวิจัย จึงยังไม่สามารถเก็บข้อมูลได้ครอบคลุม
- ประเด็นของสายตระกูลยังไม่สามารถเก็บข้อมูลได้ครอบคลุม ควรมีการศึกษาในเชิงความสัมพันธ์ของคนในชุมชนให้มากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

พริยา จินตามณี. 2556. แนวทางการจัดการพื้นที่ชุมชนและที่อยู่อาศัย กรณีศึกษาตำบลบาราโหม อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี. คณะการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

องค์การบริหารส่วนตำบลบาราโหม. 2559. สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐาน. (สืบค้นเมื่อวันที่ 12 ตุลาคม 2559) <http://www.barahom.go.th>